

Jihočeská universita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Priority školního klubu

Diplomová práce

Autorka práce: Bc. Radka Nováková

Vedoucí práce: PhDr. Otakar Jíra

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

12. března 2014, v Táboře

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu doktoru Otakaru Jírovi za jeho vstřícný postoj, cenné rady a připomínky. Dále chci poděkovat vychovatelkám na Základní škole Bernarda Bolzana o.p.s. v Táboře za spolupráci a rodině za podporu během psaní diplomové práce.

Anotace

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na priority školního klubu Základní školy Bernarda Bolzana o.p.s. v Táboře. V teoretické části diplomové práce se zmiňuji o volném čase v souvislosti s dětmi, o historickém vývoji výchovy ve volném čase, o funkcích, formách a činnostech zájmového vzdělávání, vztazích a komunikaci, definici školního klubu a o jeho přednostech, o účastnících školního klubu, o školním vzdělávacím programu a o klíčových kompetencích.

V praktické části diplomové práci jsem si stanovila cíl výzkumu, který měl ukázat priority školního klubu. Na základě zkoumaného školního klubu jsem vytvořila hypotézy. Pravdivost či nepravdivost hypotéz měl ověřit dotazník sestavený z výzkumných otázek. K upřesnění výzkumu posloužily doplňující odpovědi strukturovaného rozhovoru s rodiči a s vychovatelkami daného školního klubu. Vyhodnocení dotazníku a rozhovorů přineslo ověření hypotéz.

Klíčová slova

volný čas, pedagogika volného času, zájmové vzdělávání, školní klub, střední školní věk, volnočasová zařízení, patologické jevy, rámcový vzdělávací program, klíčové kompetence, vychovatel, funkce a činnosti školního klubu

Annotation:

In my dissertation I focused on the priorities of Bernard Bolzano o.p.s. school club in Tábor. In the theoretic part of my dissertation I mention leisure time in connection with children, historical development of leisure time pedagogy, functions, forms and activities of interest education, relationships and communication, definition of a school club and its advantages, school club participants, framework education programme and key competencies. In the practical part of the dissertation I made a research on priorities of a school club. On this basis I created various hypotheses. The veracity or inveracity of the hypotheses should have been verified by a questionnaire formed by research questions. Special additional questions of a structured dialogue with parents and educators of the school club served to specify the research. The evaluation of questionnaires and dialogues has brought the verification of the hypotheses.

Key words

Leisure time, leisure time pedagogy, interest education, school club, middle school age, leisure time institutions, pathological phenomena, framework education programme, key competencies, educator, school club functions and activities

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. Volný čas	9
1.2 Děti a volný čas	11
1.3 Prostředí, kde děti tráví volný čas	13
1.4 Školní klub a volný čas	15
2. Historický vývoj ve výchově ve volném čase.....	16
2.1 Vývoj výchovy ve volném čase.....	16
2.2 Vývoj pedagogiky volného času v Československu.....	18
3. Zájmové vzdělávání.....	22
3.1 Charakteristika zájmového vzdělávání	23
3.2 Základní funkce zájmového vzdělávání.....	26
3.2.1. Funkce výchovně -vzdělávací.....	26
3.2.2 Zdravotní funkce	27
3.2.3 Sociální funkce	28
3.2.4 Preventivní funkce	29
3.3 Formy aplikované ve školním klubu - animace a participace	31
3.4. Základní druhy činností v zájmovém vzdělávání	33
3.4.1. Odpočinkové činnosti.....	34
3.4.2. Rekreační činnosti.....	34
3.4.3. Zájmová činnost.....	35
4. Školní klub	38
4. 1 Historie vývoje družin a školních klubů	39
4. 2 Vymezení pojmu školní klub	40
4. 3 Přednosti školního klubu.....	42
4. 4 Charakteristika účastníků činnosti školního klubu	43
4.5. Rozvoj klíčových kompetencí ve školním klubu.....	45
4. 6. Dokumentace školního klubu.....	47
4. 7 Reforma vzdělávání a školní klub	47
4.8. Školní vzdělávací program školního klubu	49
5. Shrnutí teoretické části diplomové práce	50
PRAKTICKÁ ČÁST.....	52
6. Cíl výzkumu.....	53
7. Formulace hypotéz	53
8. Výzkumné otázky	55
9. Popis zkoumaného vzorku	57
10. Použitá metoda	58
10. 1 Dotazníková metoda	58
10. 2 Strukturovaný rozhovor	59
10. 3 Vyhodnocení dotazníku	60
10. 4 Ověření hypotéz.....	72

11. Závěr	75
12. Seznam použité literatury	78
13. Přehled grafů	80
14. Přílohy	81

ÚVOD

Narůstající počet patologických jevů mezi dětmi a mládeží představuje zvýšené riziko pro celou společnost. K jednomu z důvodů vzniku patologických jevů patří nevhodně zvolené volnočasové aktivity. Ty se stávají významným celoživotním činitelem. Jejich ovlivňování je důležité zvláště u dětí a mládeže. Jedná se o věkovou skupinu dětí středního školního věku (11-15let) učící se disponovat s volným časem, čímž mnohdy rozhodují o cestě jejich budoucího života v čase volna.

Souvislost mezi pojmy výchova a volný čas se dá vyjádřit také jako výchova ve volném čase. Školní klub patří do zařízení, ve kterém výchova ve volném čase probíhá. Je charakteristická tím, že *„probíhá mimo povinné vyučování, mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěná a uskutečňuje se ve volném čase.“*¹

*„Výchova ve volném čase se uskutečňuje v průběhu činností, založených na zájmech účastníků. Účast ve volnočasových aktivitách je dobrovolná, přináší zúčastněným kladné emoce, prožitky, přispívá k jejich seberealizaci“*²

Hlavním cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince dobře a kvalitně využívat svůj volný čas. Jako cíl výchovy ve volném čase nelze chápat pouze bezprostřední vyplnění volného času. Jako obecné požadavky jsou předkládány jednotlivá specifika výchovy, kterými je dobrovolnost, pedagogické ovlivňování aktivit ve volném čase a požadavek aktivity. Do školních klubů není docházka povinná. Je otevřen těm, kteří o něj mají zájem. Komplexní motivace ze strany školy i rodičů podporuje pozitivní vztah k docházce školního klubu. Vychovatelé cíleně a promyšleně nabízí zajímavé volnočasové aktivity v přitažlivém prostředí. Podněcují k samostatnému myšlení, tvořivosti a spolupráci s ostatními. Vychovatel rozvíjí žáky tak, aby se sami podíleli na chodu klubu.

K rozvoji osobnosti žáka lze využívat specifčnosti vyučování a výchovy ve volném čase. Ve školním vzdělávacím plánu školního klubu jsou zařazeny aktivity a činnosti navazující na vyučování metodami, formami a organizací vyhovující pedagogice volného času.

Při sledování dosahovaných cílů při výchově ve volném čase dochází k naplňování pedagogických zásad zvyšujících efektivitu pedagogického působení. Radíme sem zásadu soustavnosti a cílevědomosti, zásadu aktivity, zásadu posloupnosti a přiměřenosti a zásadu vyzdvihování kladných rysů osobnosti.

¹ Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, str. 3.

² Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2011, str. 31.

Jedním z výchovných zařízení rozvíjejícím kompetence k trávení volného času patří školní klub. Ten podchycuje věkovou kategorii dětí středního školního věku, která se učí rozlišit vhodné a nevhodné činnosti ve volném čase. Nabídkou a provozováním žádoucích aktivit působí především k osvojování si kladných volnočasových činností a jejich funkcí přispívají k prevenci patologických jevů. Žáci ve školním klubu získávají znalosti a dovednosti přijatelnější formou než při běžném vyučování. Rovněž školní klub slouží k rozvíjení kladných sociálních vztahů a k osvojení správné komunikace.

Cílem této diplomové práce je ukázat důležitost a žádoucnost sledovaného školního klubu. Poukázat na to, co školní klub přináší škole, jak napomáhá rodičům s výchovou a samotným školákům pomoci nalézt, v čem mohou sami spatřovat pozitiva docházky do školního klubu.

Teoretická část práce v první kapitole popisuje pojem volný čas v souvislosti s dětmi a s prostředím. Druhá kapitola sleduje historii výchovy ve volném čase. V další kapitole jsou vymezeny funkce, činnosti a formy zájmového vzdělávání a popsány vzájemné vztahy ve výchově. Podstatná část práce je zaměřena na vymezení definice pojmu školní klub a jeho přednostem. V této kapitole je také uvedena charakteristika účastníků školního klubu. V diplomové práci je zmíněn školní vzdělávací program a klíčové kompetence, kterých je možné ve školním klubu dosahovat.

Praktická část předkládá hypotézy týkající se priorit školního klubu. Tyto hypotézy jsou ověřovány u všech účastníků školního klubu; tj. u žáků, kteří ho navštěvují, vychovatelů i rodičů. Hypotézy vychází z teoretického základu práce, znalosti školy a okolí i z vlastních třináctiletých zkušeností vychovatelky školního klubu. Předpoklady výzkumného šetření jsou ověřovány v praxi pomocí dotazníků a řízeného rozhovoru s rodiči a vychovateli školního klubu. Výsledky šetření budou přehledně zpracovány do grafů, popsány a konfrontovány s předkládanými počátečními tvrzeními.

Cílem diplomové práce je upozornit a vyzdvihnout přednosti sledovaného školního klubu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Volný čas

1.1 Pojem volný čas

„V současné době se volný čas právem dostává stále na vyšší stupeň našich hodnotových žebříčků“³. Způsob využití volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Volný čas a činnosti s ním spojené tvoří zásadní oblast v našem životě a lze pokládat za významný fenomén naší doby.

Odborná literatura se o volném čase vyjadřuje takto: „*Volný čas je chápán, jako jedna z oblastí lidských činností. Sféra volného času bývá kladena do protikladu ke sféře povinností. Oblast volného času se vyznačuje možností dobrovolné volby činností. Aktivita ve volném čase jsou pro člověka přitažlivé, poskytují příjemné zážitky, možnost odpočinku, relaxace, kompenzace pracovních povinností. Ve volném čase si člověk může odpočinout, nabrat nové síly pro plnění povinností. Rozumné využívání volného času přispívá k tělesnému i duševnímu zdraví, podporuje pozitivní mezilidské vztahy*“⁴

Z hlediska pedagogické praxe je významný způsob trávení volného času. Z něho vyplývá, zda volný čas přinese jednotlivci i společnosti užitek či nikoliv. Obecně lze soudit, že určitý užitek, byť třeba jen krátkodobý, přinese využití volného času téměř vždy. Zatímco v minulosti bylo zdůrazňováno především utilitární hledisko společenské, v současné teorii volného času je kladen důraz na přínos pro jedince. Není pochyb o tom, že psychická vyrovnanost jedince bývá ve svých důsledcích pozitivním přínosem i pro společnost. (Dvořáček, Praha, 2004, str. 116)

Z pedagogického hlediska není lhostejno, jakou činností tráví děti a mládež svůj volný čas. Činnosti by měly naplňovat jeho dané funkce. „*Volný čas je specifickou a důležitou součástí života dětí, mládeže, ale i dospělých. Je to čas na oddech, relaxaci, rekreaci, regeneraci fyzických i psychických sil, uvolnění po práci, studiu, společenských setkání, na poznávání světa, na seberealizaci, činnosti podle vlastních potřeb a zájmů, představ, aspirací a hodnot*“⁵

V prožívání se volný čas spojuje s pocity svobody a volnosti. Nastává v době pro splnění povinností a vykonání osobních potřeb. Nepřináší význam pouze pro jednotlivce, má také dimenzi sociální. Patří sem činnosti, které vykonáváme dobrovolně

³ Kraus, B. *Prostředí, člověk, výchova*. Brno: Paido, 2001, str. 161.

⁴ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: UK, 2003, str. 19.

⁵ Kratochvílová, *Pedagogika volného času*. Bratislava: UK, 2010, str. 79.

a přináší nám radost a uspokojení. Za volný čas je považována doba, v níž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. Pod pojmem volný čas patří odpočinek, rekreace, zábava, zájmová činnost, zájmové vzdělávání, prospěšná činnost. Vzhledem k tomu, že volný čas je sférou, v níž je možné nejvýrazněji uplatňovat svobodná rozhodnutí a z vlastní vůle se rozhodovat o činnostech, tak pro charakter životního stylu jednotlivce má zásadní význam.

Způsob využití volného času se podílí na formování životního stylu jednotlivce. Životní styl a aktivity volného času jsou determinovány společenskými podmínkami. Lidé často ve svém volném čase nedělají jen to, co by chtěli, ale především to, co mohou. Limitujícími faktory jsou např. ekonomické poměry, možnosti v dané lokalitě, nabídka různých zařízení. (Kraus, 2001. str. 160-162)

Volný čas je realizován volnočasovými aktivitami. Od svých počátků se volnočasové aktivity rozšiřují a diferencují svým obsahem, intenzitou a výsledky. Impuls vychází ze dvou zdrojů. V jednom případě vychází ze strany účastníka, když chce například uspokojovat své potřeby nebo obohacovat život novými zážitky. V druhém případě vychází z prostředí. Změny volnočasových aktivit, jež se nastartovaly v předminulém století, se týkají obsahu, počtu účastníků i územního dosahu.

Volnočasové aktivity se stávají v současné době neodmyslitelnou součástí výchovy. Roste jejich diferenciaci a individualizaci a potvrzuje se dobrovolnou účastí zájemců na aktivitách. K zvýšení počtu zájemců přispívá jejich strukturovaný a flexibilní systém. V průběhu volnočasového vývoje vykrytalizovaly tendence určující současnou podobu výchovného zhodnocení volného času. Východisky předpokládaného vývoje jsou: demokratizace volného času, otevřenost volného času jako systému, individualizace volného času, multidimenzionalita volného času. Demokratičnost volného času spočívá v přístupech, které umožňují širokou účast na aktivitách. Současně přispívá k osvojování demokratických hodnot. Otevřenost volného času se uplatňuje stále častěji a důrazněji. Umožňuje přijímat a rozvíjet podněty, včas reagovat na zájmy člověka a nabízet na ně odpovědi. Individualizace volného času se vztahuje k individuálnímu rozvoji, k životu kolektivu volnočasové činnosti a ke stanovení společensky prospěšných cílů. Multidimenzionalitou se rozumí sledovat volný čas v dimenzi časové (minulost, současnost, budoucnost) a prostorové (zájmové skupiny, oddíly, globálně). (Hofbauer, 2010. str. 29-31)

Dynamika vývoje volného času má vzestupnou tendenci. Do života jednotlivce i společnosti přináší nové podněty a podporuje intenzivní prožívání života. Nabízí velké

možnosti obohacení života a výchovného zhodnocování času. Na druhou stranu je také výzvou pro dobrodružství poznání i konání. Volný čas a volnočasové aktivity se staly nedílnou součástí každodenního života. Zvětšení rozsahu volného času na všechny společenské a věkové skupiny žádá potřebu volný čas koordinovat a motivovat k pozitivnímu a smysluplnému trávení. A to především u dětí.

1.2 Děti a volný čas

Volný čas dětí a mládeže oprávněně přitahuje mimořádnou pozornost. Znamená pro ně dlouhodobou perspektivu života a výchovy, způsob i šanci na jejich rozvoj a seberealizaci. Umožňuje, aby každý příslušník mladé generace poznával, jak ke svému volnému času smysluplně přistupovat dnes i v dospělosti. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008. str. 8)

Problémy spojené s využíváním volného času jsou v zásadě dvojí. Jeden problém je celkový nedostatek volného času, kdy jedinec nemá volný čas a nevytváří si tak prostor pro regeneraci a odpočinek. A druhý problém je neschopnost umět jej využívat skutečně efektivně. To se týká především mládeže, která má relativně volného času dost, ale neví, jak s ním naložit. Pro konkrétní skupiny dospívajících může být příznačným fenoménem také nuda, kdy jedinci nenacházejí motivaci pro smysluplnou činnost. V současné době je stále více příznačný aspekt pro trávení volného času konzumnost, který mění hodnoty volného času. Uspokojování potřeb materiálního charakteru převažuje nad osobním rozvojem, prožitkem a kvalitou životního stylu. (Kaplánek, 2012. str. 53-56)

Obecně se dá konstatovat, že děti mají více volného času než dospělí. Existují však i skupiny dětí, jejichž právo na kvalitní využívání volného času je potlačováno

Jedná se o tyto skupiny dětí:

- děti přetěžované plněním školních povinností
- děti, které jsou přetěžované zájmovými činnostmi
- děti, které se věnují zájmové činnosti na vrcholové úrovni
- děti, které jsou zatěžovány plněním pracovních povinností.
- (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008. str. 20-21)

Mezi volným časem dětí a dospělých existují značné rozdíly. Ty se týkají množství volného času, struktury činností ve volném čase i míry záměrného ovlivňování. V žádném dalším životním období není jedinec schopen zajímat se o tak široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a dospívání. V mladším školním věku je výběr volnočasových aktivit ovlivněn především vůlí rodičů. Rodiče často na základě vlastního rozhodnutí zvolí pro děti volnočasové aktivity, aniž by byli přesvědčeni, že se jejich dítě s nimi ztotožňuje. Později ve středním školním věku může docházet mezi rodiči a dětmi k neshodám ve výběru volnočasových aktivit a k rozdílnému pohledu na způsob trávení volného času. Dobrovolná účast dítěte na aktivitách přispívá k pozitivnímu utváření osobnosti. Rozšiřuje sféru svobodného rozhodování a podporuje individuální rozvoj. Volný čas dětí a mládeže a jeho naplňování žádoucími aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci.

Důležitý dokument, kde se mezi práva dítěte zařazuje právo na volný čas, je Úmluva o právech dítěte. Dítě se v tomto dokumentu definuje od narození do 18 let věku. V tomto věku se děti seznamují s volnočasovými aktivitami nejčastěji a vytvářejí si trvalé postoje k jednotlivým obsahovým a strukturálním součástem volného času, k volnému času jako celku i k institucím zabývajícím se volnočasovou výchovou. Děti ještě nemají dostatek zkušeností a znalostí, nedovedou se správně orientovat a jednat v životních situacích, potřebují citlivé vedení. Pro dobrovolnou docházku se považuje za důležité, aby vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti přitažlivé. Ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti a charakteru rodinné výchovy. Pro zdárný vývoj jedince je nutné pedagogické ovlivňování volného času. Jeho zanedbání může přinést negativní výsledky pro celou společnost. (Pávková, Praha, 2002, str. 37-38)

Na volný čas dětí má vliv především rodina, dále stát, neformální i formalizované skupiny vrstevníků v nejrůznějších sdruženích a organizacích, nově pak komerční organizace a komerční média.

Děti získávají první zkušenosti s aktivitami volného času v rodině. Na kvalitu volného času v rodině má vliv velikost a úplnost rodiny, aktivity, způsoby a postoje k volnému času. Časové a hmotné předpoklady a připravenost a vybavenost rodičů ovlivňuje děti ve volnočasových aktivitách. Způsoby realizace volného času v rodinách závisí na sociálním statusu, životním stylu i vztahu k volnočasovým potřebám. U některých rodin dochází k problémům, které znemožňují dětem plné prožívání volného

času. „Názor, že výchovu dětí ve volném čase plně zabezpečí rodina, je mylný. Pro tuto funkci má nejen nedostatek času, ale chybí jí i potřebné materiální vybavení a odborná kvalifikace. Rodina nemůže též uspokojit potřebu dětí a zejména dospívajících sdružovat se ve skupině vrstevníků“.⁶

Naplňovat zájmy dětí a mládeže, které rodina nemůže z různých důvodů poskytnout, nabízejí školská zařízení, dětské organizace, sdružení a další instituce. Formalizované skupiny volnočasových zařízení, sdružení a organizací nabízejí jiné funkce a činnosti než rodinné prostředí. Na kvalitu trávení volného času se podílí také neformální skupiny a v poslední době též komerční organizace.

Vedení dětí ke správnému hospodaření s volným časem je součástí výchovy k zdravému životnímu stylu. Tato oblast výchovy zahrnuje ovlivňování způsobu využívání volného času a podporu aktivního využívání volného času. „Snaha nabídnout dětem lákavou možnost účastnit se ve volném čase různých aktivit má na základních školách ČR dlouholetou tradici.“⁷ Kvalitní výchova dětí ve volnočasovém zařízení má výrazný preventivní význam.

1.3 Prostředí, kde děti tráví volný čas

Volbu prostředí, kde se dítě po vyučování pohybuje, je žádoucí promyšleně ovlivňovat. Prostředí, kde děti a mládež mohou trávit volný čas, je velmi rozmanité. Typy prostředí lze rozdělit takto: školy a školská zařízení, která jsou součástí škol, zařízení pro zájmové vzdělávání, která nejsou součástí škol, domácí prostředí a veřejná prostranství. Většina mladých lidí se ve volném čase pohybuje střídavě ve všech typech těchto prostředí.

Školní družiny, školní kluby a střediska volného času patří do školských zařízení pro zájmové vzdělávání. Prováděcím právním předpisem MŠMT ke školskému zákonu č. 561/2004 Sb. pro školská zařízení pro zájmové vzdělávání je vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, která stanoví podrobnosti o obsahu a rozsahu jejich činnosti, organizaci a podmínkách provozu, o podmínkách přijímání a o podmínkách úhrady za školské služby. Střediska volného času jsou zpravidla právní subjekty. Patří sem domy

⁶ Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, str. 35

⁷ Prášilová, M.: *Socilia 2000 Mládež a volný čas*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, str. 325.

děti a mládeže s širokou zájmovou působností. Pokud se zabývá jednou zájmovou oblastí, mají název stanice zájmových činností. K institucím, kde probíhá výuka v době mimo vyučování a kterou můžeme do určité míry považovat za činnost ve volném čase, patří základní umělecké školy a jazykové školy. Dalšími výraznými subjekty pracujícími s dětmi a mládeží jsou organizace dětí a mládeže a další občanská sdružení. Nestátní neziskové organizace mají za cíl vytvářet nabídku volnočasových aktivit, podporu mimoškolních zájmových aktivit, participace, mezinárodní spolupráce mládeže. Dále sem náleží nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Tato zařízení mají především sociální poslání a jsou určena neorganizovaným dětem a mládeži, kteří se nachází v obtížné životní situaci. Dalšími početnými subjekty jsou různí organizátoři a provozovatelé nabídky volnočasových aktivit na komerčním základě. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 141-153) Subjekty působící ve společnosti pro organizované naplňování volného času dětí a mládeže objasňuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zařízení pro výchovu ve volném čase a subjekty zabývající se výchovou ve volném čase, tvoří ve vybavení regionů poměrně hustou síť s dobrou přístupností bez větších omezení. Nabídka těchto organizací je široká, bývá odborně zabezpečena a její zveřejňování je mediální zásluhou na dobré úrovni. Tyto organizace plní funkci vzdělávací, výchovnou, preventivní, sociální a rekreační. Řadíme sem sdružení a další kulturní, ekologická a osvětová zařízení. Nachází se většinou ve vyhovujícím dosahu s časovou flexibilitou pro potřeby dětí. (Pávková, Praha, 2002, str. 111-146)

Pokud nenavštěvují žáci druhého stupně ve svém volném čase některý z těchto subjektů, mohou trávit volno v prostředí rodiny. Domácí prostředí představuje byt, dům a nejbližší okolí, kde dítě s rodinou žije, případně další místa, kde dítě tráví společně s ostatními členy rodiny svůj volný čas. Výhodou může být možnost konání vlastních volných činností v prostředí, zajišťující soukromí. Avšak na druhou stranu zde hrozí možná rizika v podobě ohrožení bezpečnosti, nebezpečí volby nevhodných aktivit a nekontrolovatelnosti činnosti.

Volný čas mohou děti a mládež také trávit v ostatním sociálním prostředí. Mezi místa, kam se mohou děti v době volného času uchýlit, patří veřejná prostranství jako ulice, parky, hřiště, přírodní prostředí, restaurace, kavárny apod. Tato místa umožňují kontakt s vrstevníky, možnost neorganizovaných aktivit, proměnlivost sociálního prostředí. Hrozí zde však větší nebezpečí volby nevhodných projevů chování i ohrožení

zdraví. Mezi negativní výrazy chování, které mohou jedince ohrožovat, patří např. kouření, alkohol, narkomanie, gamblerství apod. Nevhodným chováním mohou ubližovat nejen sobě, ale také veřejnosti. V takovýchto případech se někteří jedinci uchylují k vandalismu, krádežím a k jiným negativním činům.

„Otázky související s využíváním volného času, patří k sociálně-kulturním problémům současného světa. Na řešení těchto problémů se mohou výrazně podílet iniciativy soukromé i veřejné, občanské i náboženské na všech úrovních společnosti.“⁸

Pedagogické ovlivňování prostředí, kde tráví děti a mládež volný čas, je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje příležitost vést jedince k vhodnému využívání volného času, formovat jeho zájmy, uspokojovat a kultivovat lidské potřeby a rozvíjet žádoucí vlastnosti osobnosti. Ve své diplomové práci se zajímám především o prostředí školního klubu, které je pro mne stěžejní.

1.4 Školní klub a volný čas

K tradičním zařízením pro žáky středního školního věku patří školní klub. Toto zařízení působící především ve městech uskutečňuje zájmové aktivity a uplatňuje při tom vhodné obsahové a metodické prvky. Reaguje svým programem, činnostmi a svými požadavky na měnící se společenské podmínky a nově vznikající potřeby dětí a mládeže a působí na ně vlastní přímou činností.

K výchovným cílům školního klubu v oblasti výchovy ve volném čase patří vést děti a mládež k rozumnému hospodaření volného času, snažit se nenásilně ovlivňovat výběr aktivit, učit reálnému hodnocení volného času, podporovat rozvoj celoživotních zájmů, naučit děti a mládež relaxaci, podněcovat veškeré aktivity v oblasti volného času a rozvíjet zájmovou činnost.

Ve školním klubu probíhají tři typy výchovy: výchova ve volném čase, výchova prostřednictvím volného času a výchova k volnému času. Výchova ve volném čase je pojata v nejširším vymezení. Vztahuje se k různým prostředím, kde se volnočasové aktivity uskutečňují. Výchova prostřednictvím volného času, charakterizuje způsoby, jimiž se realizují výchovné možnosti. Tato výchova směřuje k utváření individuálních rysů účastníka činnosti a k působení mezi druhými lidmi. Cílem je osvojovat si nové znalosti, dovednosti a kompetence. Výchova k volnému času umožňuje rozvíjet, utvářet

⁸ Němec, J.: *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002, str.27.

a kultivovat dovednosti a schopnosti a vytvářet si pozitivní vztah vlastní iniciativou k volnému času. Umožňuje rozvíjet vlastní snahu a přebírat spoluodpovědnost. Vychází z dobrovolného rozhodování o účasti a jednání. Lze jím objevovat nové možnosti aktivit. Dodávají dynamiku a potřebnou orientaci. Výchova k volnému času zahrnuje reflexi samotného volného času. Analyzuje dosavadní vývoj, vnáší nové podněty a iniciativy, vyřazuje neosvědčené aspekty a pomáhá k učení vhodných aktivit, tak aby byly ku prospěchu dětem i celé společnosti. (Hofbauer, České Budějovice, 2010, str. 61-62)

Pedagogické ovlivňování volného času patří ve školním klubu k významnému výchovnému působení. Cílevědomé a záměrné působení pedagogů musí respektovat základní principy výchovy ve volném čase.

2. Historický vývoj ve výchově ve volném čase

Kategorie volný čas, sociální problémy spojené s volným časem, obsah a funkce volného času, jeho edukační využívání přivedlo ke vzniku novou pedagogickou disciplínu - Pedagogiku volného času.

V této kapitole je pozornost zaměřena na obecný vývoj výchovy ve volném čase a vývoj pedagogiky v Československu. Zároveň jsou zde objasněny pojmy mimoškolní a mimotřídní výchova a zájmové vzdělávání v historickém kontextu.

2.1 Vývoj výchovy ve volném čase

Se vznikem a s rozvojem sféry volného času docházelo postupně k jeho obsahové diferenciaci. Sledovaly se potřeby a zájmy jednotlivců různých věkových a sociálních skupin. Vytvářely se nové typy institucí a činností zásluhou obcí, sdružení, pedagogů, lékařů a dalších. Nejprve to byla zařízení původně určená dospělým, část pozornosti se rozšířila i na děti a mládež. Později vznikla zařízení zaměřená zejména na mladší skupiny dětí. Ekonomický a politický vývoj umožňoval budovat zařízení volného času především v západoevropských zemích. Vývoj ve střední a východní Evropě byl opožděn a zařízení byla převážně určena pro děti ze sociálně slabších vrstev a pro zdravotně postižené.

V devatenáctém století přichází rozvoj průmyslu, kdy jsou již malé děti zapojovány do pracovního procesu. Nastávají četné problémy s dětmi a mládeží, s jejich vzděláváním, s výchovou i svolným časem. Vyřešit potíže s výchovou dětí a mládeže zpočátku pomáhají sdružení a spolky.

V roce 1844 vzniká YMCA jako křesťanské sdružení mladých. Původně budovala YMCA síť zařízení pro volný čas (kluby, domy se studovny, ubytovny pro cestující). Později pečovala o duchovní a vzdělanostní rozvoj mládeže, zaměřovala se na sport, život v přírodě, cestování mladých.

Vedle výchovných systémů (selesiani a skauting) vznikly na konci devatenáctého století také spolkové činnosti ve volném čase. Jednalo se o spolky pěvecké, čtenářské, vzdělávací, charitativní. Vznikaly katolické a evangelické kroužky a nedělní školy.

V Německu v letech 1896-1898 se objevují první kroužky práce se studenty po vyučování. V USA se pozornost věnuje pracovním činnostem ve volném čase a výpravám do přírody, na který navazuje skauting.

V meziválečném období 20. století vznikly dva tábory uspořádání volného času dětí a mládeže. V západní a v severní Evropě se rozvinuly do širší dosavadní typy sdružení a zařízení. Druhým základním modelem byla sdružení a zařízení volného času mládeže v tehdejší Sovětském svazu. Jejich vznik a působení byly spjaty s přímým vlivem státu, s jeho ideologií a monopolní organizací dětí a mládeže. Vedle nich neexistovala alternativní řešení.

Po roce 1945 vznikají v tehdejší Sovětském svazu a v ostatních socialistických zemích domy dětí mládeže, stanice mladých, odborářské domy kultury, školní družiny a školní kluby, školy s celodenním výchovným systémem, školy s internátem, lidové školy umění, domovy mládeže a internáty mládeže.

Poválečný vývoj pokračuje v západoevropských zemích v zásadách předválečného času. V této části Evropy se zakládána hřiště, sportovní a turistická zařízení, střediska volného času dětí mládeže, letní tábory. Začínala se objevovat nová moderní zařízení s vynikajícím technickým vybavením (planetária, parky).

V druhé polovině dvacátého století došlo v pedagogice volného času k výrazné novosti, dynamice a alternativosti. Celá oblast prošla v evropském kontextu přes jeho četné a hluboké celospolečenské krize a katastrofy zásadně pozitivním vývojem a proměnami, během nichž se měnily také přístupy k její problematice.

V druhé polovině 60. let vzniklo hnutí mládeže hippis, které se staví kriticky ke stávajícímu životnímu stylu a společenským hodnotám. Rozšiřovala se zábava cestování a organizace bojující za ochranu životního prostředí (Greenpeace).

V 70. - 80. letech proniká do oblasti volného času vliv hromadných sdělovacích prostředků komerčního sektoru. V západoevropských zemích narůstají životní problémy, kdy příčinou je drogová závislost, chronická nezaměstnanost, klesající členství ve sdruženích. Vznikala alternativní hnutí a další iniciativy mladých lidí. To vše si vyžádalo zvýšení pozornosti k sociálním problémům života dětí a mládeže. (Němec, Brno, 2002, str. 17-20)

Západoevropské země se pokoušely řešit problémy komplexní politikou vůči mladé generaci, budováním a rozšiřováním dosavadních sítí volnočasových zařízení. Stávaly se součástí dlouhodobého plánování.

V zemích střední a východní Evropy se rozšiřovaly sítě zejména školních družin, klubů, domů pionýrů, lidových škol. Budování drobných zařízení v místě bydliště (nové hřiště, klubovny, kluby) byly časově a místně omezeny. Přesto stávající zařízení plnila svá poslání. Především v zájmové činnosti pravidelné i v příležitostné. V osmdesátých letech 20. století se však u části mládeže začaly projevovat negativní vlivy známé až dosud v západoevropských zemích. Vzhledem k tomu, že negativní dopady nebyly naléhavě pocíťovány, tak se zařízení volného času a jejich aktivity na řešení těchto problémů přímo nepodílelo.

V poslední dekádě 20. století se začala evropská společnost zásadně proměňovat. Rozšířila se mezinárodní spolupráce a zesílil evropský integrační proces. Do popředí vystupují společné cíle, jejichž společným východiskem se stala Úmluva o právech dítěte. (20. 11. 1989)

2.2 Vývoj pedagogiky volného času v Československu

Ačkoliv se s českým pojmem „volný čas“ setkáváme už na přelomu 19. a 20. století, do každodenního slovníku české veřejnosti se dostal až ve druhé polovině 20. století. (Kaplánek, Praha, 2012. str. 60)

Meziválečné Československo vyrovnávalo vzniklé opoždění především vznikem sdružení a budováním společných zařízení pro mladé a dospělé v oblasti tělovýchovy, sportu a turistiky. Pozitivním vývojem prošly zvláště tábory. V činnosti pokračovala i sociální, charitativní a zdravotní činnost podporována státem a dobrovolnými a

dobročinnými organizacemi. Tím se stav začal přibližovat situaci v západoevropských zemích.(Pávková, Praha, 2008, str. 23)

V druhé polovině minulého století se také v našich podmínkách uplatnily tři koncepce výchovného zhodnocování volného času. Za úkol si kladly neponechávat výchovu živelnému vývoji, uskutečňovat nové a různorodé obsahy, způsoby činnosti i jejich institucionální zajištění. Tímto nabývala pedagogika volného času na prestiži, významu i odpovědnosti. Přes relativně krátkou dobu se v této oblasti života a výchovy mladé generace mnoho událo. Společenská východiska, výchovné cíle, obsahy, způsoby činnosti i výsledky aktivit se rychle rozvíjely. Výrazně se proměňovaly přístupy a postoje jejich účastníků k nim. Účastníci dosahovali mnoha úspěchů. Zdaleka však neřešily všechny tradiční i nově vznikající problémy. (Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase, České Budějovice, 2006, str. 33)

Pedagogika volného času navazuje v České i Slovenské republice na tzv. mimotřídní později na mimoškolní pedagogiku. Mimotřídní činnost byla od padesátých let minulého století charakterizována jako výchovně vzdělávací práce mimo hlavní vyučování, uskutečňovaná především formou zájmových kroužků, besed, exkurzí, výletů a jiných způsobů práce. Šlo o výchovně vzdělávací práci se žáky nad rámec závazného učebního plánu. Cílem výchovy bylo přispívat k rozvoji socialistické angažovanosti. Pojem „mimotřídní výchova“ najdeme v pedagogické literatuře až po druhé světové válce. V zemích východního bloku se po vzoru Sovětského svazu uplatňovala koncepce mimotřídní výchovy jako výchovného působení uskutečňovaného školou mimo povinný vyučovací proces. V Československu mohla koncepce mimotřídní výchovy navazovat na starší domácí tradice. Nejznámějším příkladem jsou dětské farmy Eduarda Štorcha (1878-1956). Oblast mimotřídní výchovy zahrnovala především aktivity zájmových útvarů, školní knihovny, žákovské samosprávy, vydávání časopisů. Souběžně byla rozvíjena oblast mimoškolní výchovy, uskutečňována zejména prostřednictvím sdružení dětí a mládeže, zařízení volného času a tisku určeného těmto věkovým skupinám. (Kaplánek, Praha, 2012, str. 73)

Pojmy mimotřídní i mimoškolní pedagogiky se v poválečné době uplatňovaly v celoevropském kontextu. Do Československa byly přenášeny především jako zkušenosti tehdejšího sovětského výchovného systému. Na realizaci se podílela škola případně jiná instituce pod dohledem státu. Výchova směřovala k socialistické angažovanosti a k plánovanému mnohostrannému využití volného času žáků.

Mimotřídní výchova navazovala a přispívala k vytvoření třídního a školního kolektivu, ke kulturnímu prožití odpočinku, k sportu, rozvíjet zájmy, tvořivost v technice a chránit před působením negativních vlivů prostředí. Mimotřídní výchova měla být také prostorem pro rekreaci. Měla vést žáka k samostatnosti, přípravě na vyučování, schopnosti získávat poznatky z různých oborů a zvolit si vhodnou zájmovou činnost. Mimotřídní výchova se tak měla podílet na všestranném rozvoji dítěte. Cílem byla snaha o výchovu ideálního socialistického člověka. Mimotřídní výchova byla realizována v rámci výchovné práce třídního učitele, v činnosti žákovské samosprávy, při zájmové činnosti a na základní škole, ve školní družině a školním klubu. Hlavním organizátorem byli učitelé, vychovatelky případně další pracovníci. Školní družiny a školní kluby a zájmové útvary byly povinné pro přihlášené žáky. Některých forem se žáci účastnili dobrovolně.

Mimoškolní výchova stála organizačně mimo školní instituci. Zahrnovala výchovně vzdělávací činnost, kterou vykonávaly pionýrské organizace, zájmové stanice a krajské a okresní domy pionýrů. Činnost těchto organizací byla založena na marxistické ideologii. Tyto organizace vystupovaly samostatně, nebyly podřízené škole. Účast dětí na nich byla dobrovolná nicméně žádoucí. Hlavním cílem opět bylo vychovat z dětí ideálního socialistického člověka.

Pojem mimotřídní výchova, později i pojem mimoškolní výchova, nahradil v šedesátých letech v Československu termín výchova mimo vyučování. „*V něm sice nadále přetrvávalo negativní vymezení („mimo“ vyučování), ne již však vzhledem k organizačnímu zřeteli, nýbrž k vyučování jako vzdělávací a výchovné činnosti. Jeho předností bylo komplexní chápání mimovyučovacích aktivit i mimoškolních činitelů jako zvláštní oblasti výchovy mimo rodinu a povinné školní vyučování.*“⁹ Výchova mimo vyučování obsahovala veřejnou výchovnou práci s dětmi a mládeží prováděnou mimo povinné vyučování. Uskutečňovala ji škola, dětské a mládežnické organizace a státní instituce. Byla chápána jako nedílná součást výchovy komunistického člověka. Základní formou výchovy mimo vyučování na základních školách byla činnost školních družin a klubů. Školní družiny a kluby měly za úkol připravovat žáky na plnění sociálních a společenských funkcí v rámci žákovského kolektivu. (Kaplánek, Praha, 2012, str. 73-78)

⁹ Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase, České Budějovice, 2006, str. 33-34.

Od poloviny 60. let se volný čas stával významnou oblastí života a výchovy dětí, mládeže a dospělých. Zkrátila se pracovní doba a vznikaly příznivější podmínky pro rozvoj volného času. Rostly funkce, obsah, metody i institucionální zajištění. Projevovaly se pozitivní důsledky realizovaných aktivit, ale i rozporné a negativní jevy. Význam volného času i u nás se začal analyzovat a využívat pro vznikající pedagogiku volného času. (Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase, České Budějovice, 2006, str. 34)

V 70. - 80. letech byla opět prosazována koncepce mimotřídní výchovy a alternativní přístupy omezovány. V těchto letech byla z mocenských pozic koncepce výchovy mimo vyučování potlačována ve prospěch koncepce mimotřídní výchovy. Vlivem KSČ se měly zavádět školy s celodenním výchovným systémem. Cílem bylo ovlivnit žáky ideologií tzv. normalizace. Nakonec se v osmdesátých letech prosadila nová koncepce výchovy mimo vyučování, která se opírala o teoretické aspekty volného času dětí a mládeže a kladla důraz a další rozvoj zájmových činností. Hlavní činnost spočívala v zájmové činnosti školních družin, klubů kde měla probíhat relaxace, aktivní odpočinek, sebevzdělávání, upevnění žádoucích vlastností. Z výchovného hlediska se pokládalo za důležité, aby i žáci se slabším prospěchem a z méně podnětného prostředí byli aktivizováni. Mezi další zařízení, která byla součástí soustavy mimo vyučování, patřily školy v přírodě, lidové školy umění, domovy mládeže. (Kaplánek, Praha, 2012, str. 81-83)

Směřování pedagogiky volného času bylo až do 90. let ovlivněno komunistickým režimem. Zájmové vzdělávání patřilo do socialistické výchovně vzdělávací soustavy a bylo považováno za jednu z nejdůležitějších forem péče o děti zaměstnaných rodičů.

Zájmové vzdělávání je podle většiny publikací vydaných před rokem 1989 charakterizována jako veškerá veřejná činnost s dětmi a mládeží prováděná mimo povinné vyučování. Všechny instituce, které se podílely na výchově, měly dětem umožňovat rozvoj zájmů, vytvářet efektivní podmínky využívání volného času a z hlediska státu také žádoucí ideové směřování nové generace. (Kaplánek, Praha, 2012, str. 83-84)

Počátkem 90. let se začala prosazovat pedagogika volného času podle vzoru západní terminologie. Koncepce výchovy mimo vyučování se ještě začátkem 90. let uplatňovala vedle rozvíjejícího oboru pedagogiky volného času, který čerpal ze zkušeností zahraničních organizací a institucí. Začaly se objevovat nové publikace,

semináře, učebnice, dokumenty. Otevřely se cesty do zahraničí, účast dětí a mládeže na mezinárodních aktivitách, konference pracovníků této oblasti a seznamování se s mezinárodními strukturami (Rady Evropy). Nové vlivy a důsledky některých volnočasových činností významně ovlivnily další oblasti života člověka (např. přerůstání individuálního zájmu o určitý obor profesní orientace). (Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase, České Budějovice, 2006, str. 34)

Od devadesátých let se objevuje nový přístup a z něho vyplývající terminologie působení ve volném čase. Dosavadní volnočasová zařízení (školní družiny, kluby, základní umělecké školy) pokračovala v činnosti. Domy pionýrů a mládeže se přejmenovaly na domy dětí a mládeže. Praxe volnočasových zařízení v obou částech rozdělené Evropy se začaly sblížovat. Napomohly tomu mezinárodní kontakty. Sdružení zařízení dětí mládeže střední a východní Evropy se začaly vyrovnávat s novými společenskými i vnitřními podmínkami své existence a činnosti. (Pávková, Praha, 2002, str. 27)

3. Zájmové vzdělávání

Volný čas se stává v posledních desetiletích časem intenzivně prožívaným. Vzrostl rozsah, možnosti a význam volného času. Volný čas se stal prostorem šancí pozitivního rozvoje, současně však také oblastí rozšiřujících se negativních vlivů, rizik a nebezpečí. Příslušníci mladé generace tvoří nezanedbatelnou součást společnosti. Jejich účast na volnočasových aktivitách obohacuje současný život a ovlivňuje postoj k jednotlivým součástem volného času. Posláním pedagogiky volného času je analyzovat dosavadní vývoj, přinášet nové podněty a učit děti a mládež vhodně volit aktivity ku prospěchu společnosti. Rozvoj pedagogiky volného času koresponduje se současným nárůstem významu oblasti volného času, zejména dětí a mládeže.

„Pedagogika volného času je jedním z oborů pedagogiky. Je to společenskovědní obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase. Při práci s dětmi a mládeží školního věku se někdy používá také označení zájmové vzdělávání“¹⁰

¹⁰ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 65.

Pokud hovoříme o zájmovém vzdělávání, jedná se o výchovu ve volném čase. Je charakteristické tím, že probíhá mimo vyučování, mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěné a uskutečňuje se převážně ve volném čase. „*Pojem zájmové vzdělávání je vzhledem k obsahu činností širší než termín výchova ve volném čase. Kromě aktivit ve volném čase zahrnuje i oblast dětských povinností.*“¹¹

3.1 Charakteristika zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání patří do oblasti neformálního vzdělávání. Výstupem nejsou vysvědčení ani žádné doklady o účasti a docházce. Mohou jím být pouze osvědčení, které se stávají motivačním prvkem. Zájmové činnosti patří dnes k nejběžnější organizované formě volnočasových aktivit jak dětí a mládeže tak i dalších skupin populace.

Školský zákon 561/2004 Sb. hovoří o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. „*Školská zařízení pro zájmové vzdělávání zajišťují podle účelu, k němuž byla zřízena, výchovné, vzdělávací, zájmové, popřípadě tematické rekreační akce, zajišťují osvětovou činnost pro žáky, studenty a pedagogické pracovníky, popřípadě i další osoby.*“¹²

Zájmové vzdělávání neposkytuje stupeň vzdělání, ale má charakter doplňku školní výuky. Prvotním posláním zájmového vzdělávání je naplňování zájmů a potřeb dětí, mládeže a dalších zájemců v jejich volném čase. Přestože neposkytuje stupeň vzdělání, zabývá se aktivitami potřebnými pro rozvoj osobnosti, kompenzuje jednostrannou zátěž ze školy, duševní hygienu, rozvíjí schopnosti, znalosti, dovednosti, talent, upevňuje sociální vztahy. Zájmové vzdělávání jednoznačně napomáhá naplňovat vzdělávací cíle stanovené školským zákonem. Je nezbytnou součástí procesu celoživotního učení každého jednotlivce.

Postavení vychovatele popř. pedagoga volného času působícího v zájmovém vzdělávání v porovnání s učitelem je odlišné. Ve své práci není vázán vzdělávacími standardy. Při plánování výchovně vzdělávacích činností vychází zejména z potřeb a přání dětí a mládeže. K docházce a k aktivní činnosti v zařízení získává děti přitažlivým

¹¹ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 67.

¹² 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání. Dostupný online z <http://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon> [cit. 13. 2014].

způsobem. Základním požadavkem zájmového vzdělávání je dobrovolná účast. Vzbuzuje šance, že i starší žáci se budou aktivit zúčastňovat. Zvláště pokud je vychovatel vhodně motivuje. Motivace předpokládá znalost potřeb a osobních vlastností žáků a určité zkušenosti vychovatele. Při motivování a vedení má být zastoupen požadavek citlivosti a citovosti. Vhodnou motivací ve školském zařízení mohou být soutěže a hry.

V zájmovém vzdělávání probíhá proces učení jinak, než při vyučování. Doplnuje především základní stupeň vzdělávání. Vzděláváním získávají žáci poznatky a zkušenosti v bezprostřední praktické činnosti. Na základě osobních zkušeností ve spojení s poznatky získanými při vyučování vytvářejí nové poznání a nové zkušenosti. Jde o osvojování si teorie v konfrontaci s praxí a naopak osvojování si osobních zkušeností z praxe s konfrontací s obecnými poznatky teorie. Školská zařízení svým programem podporují a rozšiřují teoretické poznatky a praktické zkušenosti. K zvýšení efektivity výsledků se předpokládá spolupráce s třídními učiteli a s učiteli odborných předmětů. Činnosti by měly tematicky navazovat na vyučování a výuku vhodně rozšiřovat a doplňovat. Učivo ve školním klubu je zprostředkováno například formou besed a přednášek. K dané tematice se vyjadřují odborníci, kteří doplňují a upřesňují teoretické znalosti z výuky. Naopak teoretické informace si mohou žáci ověřit při exkurzích, kde žáci na vlastní oči vidí prováděné úkony, popřípadě si je sami mohou vyzkoušet. Vzdělávání se uskutečňuje formou skupinové práce, kdy je pedagogovi umožňován hlubší kontakt s žáky. Činnost spontánní může být realizována individuálně a je nepřímou ovlivňována. K tomu jsou využívány prostředky a metody, jež není možné využít při běžném školním vyučování. Ve výchovně vzdělávacích činnostech převažují metody názorné, slovní a praktické činnosti práce.

K výchově se dají využít situace, kde nebyl původně výchovný záměr. Většinou se dějí při spontánních činnostech žáků. Takové neplánované situace mohou být užity k žádoucím formám chování. *„Pedagogické ovlivňování volného času v zájmovém vzdělávání je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje příležitost jedince vést k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti. Obsah a i způsob využívání volného času mají značný význam z hlediska duševní hygieny“.*¹³ Vychovatel ve školním klubu má možnost ovlivnit

¹³ Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, str. 37.

životní postoje žáků. Umožňují mu to speciální podmínky zájmového vzdělávání. Patří mezi ně individuálnější kontakty, spontánní projevy názorů, pocitů, postojů, více času a méně formální prostředí.

Pojmem vzdělávání se označuje současně vzdělávání a výchova. Školská zařízení pomáhají ve výchově mimo jiné i v inkluzi - snazšímu začlenění méně úspěšných či jakkoli znevýhodněných žáků, neboť právě rozmanité činnosti zájmového vzdělávání mohou napomoci snazšímu rozvoji zdravé osobnosti dítěte, rozvoji klíčových kompetencí a smysluplnému naplňování volného času.

Velký podíl v obsahu zájmového vzdělávání patří zájmové činnosti. Žák se zajímá o aktivity, které ho baví ho a ve kterých je úspěšný. Nejvíce zájmů se saturuje ve skupinách. Školské zařízení vytvářejí podmínky pro skupinovou činnost. Lze uplatňovat rozmanitost, větší příležitost k objevování, zkoušení. Žáci si mohou ve školském zařízení při zájmové činnosti kompenzovat nedostatky, kterých dosahují například při výuce. Skupinová forma práce umožňuje vychovateli ve školském zařízení možnost sledovat jedince a citlivě je ovlivňovat. V zájmové činnosti se nejvíce uplatňují metody názorové, působení osobního příkladu a praktické činnosti práce.

K rozvoji osobnosti žáka lze využívat specifčnosti zájmového vzdělávání. Ve školním vzdělávacím plánu školního klubu jsou zařazeny aktivity a činnosti navazující na vyučování formami, metodami a organizací vyhovující pedagogice volného času. Formy výchovy ve volném čase jsou rozdělovány na činnosti organizované (zájmové kroužky, soubory) a činnosti spontánní (herny, hřiště). Výchova ve volném čase může probíhat ve formálně ustanovených skupinách (zájmové útvary, oddělení, skupiny) nebo individuálně (výchovné pohovory, neformální rozhovory, individuální výuka). Do metod převažujících v zájmovém vzdělávání řadíme sociální zpevnování, názorné, slovní a praktické činnosti práce či působení osobního příkladu.

Při sledování dosahovaných cílů ve výchově ve volném čase dochází k naplňování pedagogických zásad zvyšujících efektivitu pedagogického působení. Řadíme sem zásadu soustavnosti a cílevědomosti, zásadu aktivity, zásadu posloupnosti a přiměřenosti a zásadu vyzdvihování kladných rysů osobnosti. K požadavkům výchovy ve volném čase patří: pedagogické ovlivňování aktivit, dobrovolnost, aktivita, zajímavost a zájmovost, citlivost a citovost, seberealizace, orientace na sociální kontakt. (Pávková, Praha, 2002, str. 46-47)

Oblast zájmového vzdělávání má své zvláštnosti i v oblasti cílů. Základním znakem každé výchovy je její cílevědomost. Výchova ve volném čase má své specifické

obecné i dílčí výchovné cíle. Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat a reálně ho oceňovat. Z těchto obecných cílů lze odvodit řadu cílů dílčích. Například naučit vychovávaného odpočívat, rozvíjet zájmy, kultivovat potřeby. Vést svůj režim dne k zdravému životnímu stylu. Výchovný proces probíhá v složitých podmínkách. Rozlišujeme podmínky vnější a vnitřní. Mezi vnější podmínky řadíme prostředí, v němž výchova probíhá. Požadavky na prostory a vybavení ve školském zařízení jsou odlišné od školní třídy. Měly by vyhovovat výchovným záměrům a druhům činností. Vnitřní podmínky tvoří vlastní činnosti, účastníci, vztahy. K dosahování cílů volí pedagog výchovné prostředky. Jsou to všechny předměty a jevy, které lze využít při dosahování cílů. Má i své specifické funkce. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, Portál, 2008, str. 72-74)

O těchto funkcích pojednávají následující podkapitoly teoretické části diplomové práce.

3.2 Základní funkce zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání plní obecně funkci výchovně-vzdělávací činnosti, zdravotní a sociální. Je důležitou součástí prevence sociálně patologických jevů. Tyto funkce jsou zastoupeny v různé míře dle svého charakteru. (Pávková, Praha, 2002, str. 39-41)

Obecný cíl výchovy ve volném čase je formulován jako výchova mnohostranné a harmonicky rozvinuté osobnosti. Na tomto výchovném ideálu se podílí mnoho činitelů. Mimo základní funkce se uvádí i funkce relaxační, kulturní, regenerační a kompenzační. V této kapitole jsou podrobněji rozepsány funkce výchovně vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní.

3.2.1. Funkce výchovně -vzdělávací

Vzdělávání ve volném čase a pro volný čas nabývá na důležitosti. Tato vzdělávací cesta má jiný charakter, děje se na bázi dobrovolnosti. Pro výchovně vzdělávací proces je důležitá nedirektivnost, vhodné podněty pro žáky a jejich podpora. (Kraus, Brno, 2001, str. 86-88)

Výchovně vzdělávací funkce motivuje k hodnotnému využívání volného času. Poskytuje příležitost k seberealizaci, lepšímu sebehodnocení. Vzdělávací funkce přináší získávání nových vědomostí a dovedností, uvědomění si významu celoživotního vzdělávání. Rozvíjejí sebepoznávací procesy a vytváří si názor na svět, společnost a na

život. Rozvíjí rozumové schopnosti mládeže. Na výchovnou funkci je kladen zvláště velký důraz. Podílí se na usměrňování, kultivaci a uspokojování zájmů a potřeb, formování žádoucích postojů a morálních vlastností. (Pávková, Praha, 2002, str. 39)

Ve školním klubu zájmové vzdělávání dává možnost překonat jednostrannost výchovně-vzdělávacího působení při výuce. Rozšiřuje rozhled žáků, hlubší orientaci v životě, stimuluje jejich zájmy. I když se jedná o zařízení mimoškolní, které není cílené na vzdělávání dětí, i přesto tu má vzdělávání svou roli.

V institucích jako je školní klub probíhá informální výchova. *„Výchova informální vychází z každodenního života kontaktů v rodině, v práci, vrstevnických skupinách a s přáteli, z médií a vlivů dalších činitelů. Obvykle je to působení nezáměrné a neorganizované, nesystematické a nezajišťované, jež je však pro výchovu formální a neformální přináší podněty a požadavky“*.¹⁴

Každá oblast výchovného působení má své zvláštnosti, svůj význam a klade specifické požadavky na osobnost pedagoga. Podmínkou úspěšného působení na vychovávané je pedagogova podpora, informovanost a respekt. *„Abychom činnost v rámci informální edukace mohli nazývat výchovou či vzděláním, ať už se uskutečňuje ve třídě nebo na ulici, musí být založena na jistých hodnotách. Informální pedagogové nemůžou být neutrální – jejich chování musí být hluboce vztaženo k demokratickým hodnotám. Musí stavět, nikoliv bořit, demokratickou společnost.“*¹⁵

Výchovně-vzdělávací funkce nabízí možnost působit na všechny složky osobnosti (tělesnou, psychickou i sociální). Považuje se za prioritní.

3.2.2 Zdravotní funkce

Zdravotní funkce pomáhá vytvářet zdravý životní styl. Usměrnjuje režim dne k vyváženosti tělesného a duševního vývoje, k střídání práce a odpočinku, k organizované a spontánní činnosti. Podněcuje pohyb na čerstvém vzduchu, podporuje sportovní činnosti. Učí dodržování zásad bezpečnosti práce. Využívá hygienicky nezávadné prostředí. (Pávková, Praha, 2002, str. 40)

K naplňování zdravotní funkce přispívá také změna prostředí. To znamená, že volnočasové aktivity se neodehrávají ve třídě, ale v místnosti označené jako školní klub. Oproti běžné třídě nepůsobí formálně a organizovaně. Žáci se tu cítí uvolněně. Školní

¹⁴ Hofbauer, B.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Teologická fakulta, 2010, str. 63.

¹⁵ Kaplánek, M.: *Čas volnosti – čas úvahy*. Praha: Portál, 2012, str. 131.

klub je lákavý svým vybavením a celkovou atmosférou. Velký význam má i účelně volené materiální prostředí a dostatek prostoru. Vzhledem k dobrovolné docházce do školního klubu je dodržování jednotného režimu dne pro všechny účastníky téměř nemožné. Ovlivňování prostředím, navozováním podmínek se jeví jako podpůrný prostředek výchovného působení. Od pedagoga to znamená aktivitu, kreativitu, vynalézavost.

Vzhledem ke zdravotní funkci, kterou má školní klub splňovat, je důraz kladen na možnost pobývat venku. K tomuto účelu je vhodné využívat prostředí školy a jejího bezprostředního zázemí, která podporují pohyb a různorodost činností. Bývá využita tělocvična, školní hřiště, zahrada, školní dílny a jiné prostory. Zařízení, která zajišťují stravování, mají možnost vést děti ke správné životosprávě. (Pávková, Praha, 2002, str. 40)

3.2.3 Sociální funkce

Další důležitou funkcí v zájmovém vzdělávání je funkce sociální. Ovlivňováním volného času dětí a mládeže zbavuje rodiče do značné míry starosti v době, kdy jsou v zaměstnání nebo mají jiné povinnosti. Pomáhá vyrovnávat nestejně materiální a psychologické podmínky v rodinách. Celou svou prací se podílí na utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů. Součástí sociální funkce je i nácvik komunikativních dovedností, rozvoj sociálních kompetencí a seznamování s pravidly společenského chování. (Pávková, Praha, 2002, str. 40 -41)

V současné době, která si vynucuje velkou pracovní vytíženost rodičů a s ním související bezprizorní pohyb dětí, je tato funkce více než žádoucí. V čase, kdy se rodiče nemohou o děti starat, školní klub nahrazuje jejich zaopatření. Přispívá k rozvoji sociálních kompetencí a rozšíření pravidel společenského chování. Pomáhá utvářet kvalitní sociální vztahy. Je zdrojem zábavy. Výchovná zařízení, instituce a organizace se v době mimo vyučování snaží vyrovnat rozdíly mezi nestejnými materiálními a psychologickými podmínkami v rodinách. Pomáhají zejména dětem z konfliktních a málo podnětných rodin. Sociální funkce školního klubu, jak je psáno v některé literatuře, by se neměla opomíjet. Zaopatřit děti středního školního věku je stejně potřebné jako postarat se o děti mladšího školního věku.

Ve škole se spolu setkávají chlapci a dívky. Heterogenita přispívá k utváření pozitivních vztahů k opačnému pohlaví v prostředí školy i mimo školu. K rozpoznávání stereotypního nahlížení na postavení muže a ženy a k vnímání předsudků v nazírání na

roli žen ve společnosti. Setkávají se zde žáci i se sociokulturním či zdravotním znevýhodněním. Z hlediska společného soužití ve společnosti je tato skutečnost preferovaná a obohacující. Odlišnost školáků je vnímána jako příležitost k rozšíření respektu k sobě i k ostatním. Vyrovnávání a sžití se s těmito rozlišnostmi je pro pedagogy působící ve školním klubu jedním z cílů, ke kterým jsou děti vedeny. Přispívá k rozvíjení schopnosti empatie, tolerance, ohleduplnosti a zodpovědnosti.

3.2.4 Preventivní funkce

V současné době se v programech zařízení a rozmanitých subjektů stále více prosazuje důraz na prevenci patologických jevů. Preventivní funkce spočívá v předcházení negativních jevů. Tato prevence je směřována na oblasti drogové závislosti, alkoholismu, tabakismu, kriminality, delikvence, záškoláctví, gamblingu, šikany, vandalismu a jiných forem násilného chování. (Pávková, Praha, 2002, str. 41)

V zásadě je prevence chápána ve třech rovinách

- primární prevence - je určena celé populaci a může být také zaměřena na ohroženou populaci. Primární prevence musí být založena na více faktorech. Důležité je posilování sociálních a komunikačních dovedností, aktivity zaměřené na sebepoznání, vybudování sebevědomí
- sekundární prevence – zahrnuje aktivity zaměřené na kriminálně rizikové jedince a skupiny, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou jejichmi oběťmi
- terciární prevence – usiluje o léčení a zabránění recidivy u těch, kteří jsou již negativními jevy zasaženi. Prevence se zaměřuje na sociální prostředí, příčinu a podmínky vzniku závadového jednání a jeho recidivy

Školská zařízení se podílejí na výchově ve volném čase většinou v oblasti primární prevence. Ta je z hlediska efektivity velmi výhodná. Je snadnější problémům předcházet než je řešit. A je také podstatně levnější.

Organizace prevence sociálně patologických jevů ve škole a ve školských zařízeních spočívá především v budování kvalitních sociálních vazeb; kladným hodnocením se posiluje sebevědomí dětí a nabízí se množství námětů, které by mohly být naplní jejich volného času. Nedostatek kvalitních sociálních kontaktů a

nenaplněnost volného času vede k zástupným činnostem, jako jsou užívání škodlivých látek, gamblerství nebo virtuální činnosti. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 195)

Škola by měla vytvářet předpoklady pro účinnou intervenci ve smyslu rozvoje pozitivní životní orientace a podílet se na formování žádoucího životního stylu. Možnosti školy jsou ve smyslu komplexnosti a koordinovanosti v působení na formování životního stylu nenahraditelné. (Prášilová, Hradec Králové, 2006, str. 245)

Legislativa se o prevenci sociálně patologických jevů ve škole a v školském zařízení vyjadřuje takto: „Škola či školské zařízení mají jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Školy a školská zařízení jsou povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů).“¹⁶

Dobře fungující škola poskytující mladé generaci kvalitní vzdělání a výchovu k odpovědnosti je jednou z možností prevence. Pedagog orientující se v sociální struktuře školy a rozumějící skupinové dynamice v neformální skupině může vhodnými aktivitami usměrňovat a formovat postoje, názory a hodnoty jednotlivce. Negativním jevům se dá předcházet zdravým sebevědomím, komunikací a dovednostmi čelit sociálnímu tlaku. Jako prevence je dobré použít sociálně psychologické hry nebo programy prevence sociální patologie.

Preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci nezletilých žáků školy. Preventivní program vychází z preventivní strategie školy. K předcházení sociálně patologických jevů ve škole slouží i pravidla daná školním řádem. V individuálních případech existuje případová práce se žáky v jejich osobních problémech. Nezbytná je spolupráce s rodiči a s ostatními pedagogy. Ve škole pomáhá v prevenci patologických jevů školní metodik, minimální preventivní program, popř. schránka důvěry.

Děti by měly mít pocit, že mohou s pedagogy otevřeně hovořit. Vychovatel se tak může stát spíše než učitel důvěrníkem dítěte. Situace, ve kterých vychovatel s dětmi

¹⁶ Dostupné z http://www.poradenskecentrum.cz/dokumenty/MSMT_01_2009-1.pdf [cit. 1. 3. 2014].

pracuje, jsou méně strukturované než situace při vyučování ve třídě. Dítě se spíše projeví v klubu než ve striktnějším prostředí třídy. Dítě by si mělo být vědomo, že je vychovatel má rád, respektuje ho a chrání, ale mělo by vědět, že existují určitá pravidla a povinnosti i pro něj. Jedna ze základních potřeb dítěte ve výchově je potřeba ochrany, podpory, hranic a limitů.

Paušálně bývá všechna organizovaná zájmová činnost s dětmi označována jako primární prevence nežádoucích jevů. *„Avšak skutečnost je složitější, prevence znamená něčemu předcházet, vytvořit takové návyky a hodnotové orientace, aby se u dětí vytvářel vnitřní obranný mechanismus proti aktivnímu podílu na negativních jevech.“*¹⁷

3.3 Formy aplikované ve školním klubu - animace a participace

K novějším formám, které mohou probíhat ve školním klubu, patří animace a participace. Je zde kladen důraz na vztahy mezi pedagogy a mladými lidmi a mezi mladými lidmi navzájem.

Animace je *„výchovnou metodu založenou na nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii, přičemž se jim zároveň předkládá velké množství přiměřených, zajímavě strukturovaných pozitivních možností seberealizace. Důraz je kladen na otevřenost výchovné situace, na dobrovolnost, možnosti volby, prostor pro iniciativu vychovávaných, na vytváření rezistence vůči negativním sociálním vlivům atd.“*¹⁸

Termín souvisí se slovem „anima – duch, duše.“ Jeho českým překladem by tedy mohlo být oduševňování. Animace znamená vytvoření zajímavé nabídky pro mladé lidi bez donucení a příkazování. Mládež pracuje samostatně na základě domlouvání se a spolupráce. Animátor má význam iniciátora, podněcovatele. *„V současnosti lze toto pojetí, opírající se o dlouholetou zkušenost pokládat za společného jmenovatele, jenž odpovídá perspektivním požadavkům tvořivého přístupu volnočasové výchovy dětí a mládeže a úsilí účinně reagovat na důsledky současné globalizace. Již v první polovině 20. století se výchovná a sociálně kulturní animace stala významnou součástí hnutí*

¹⁷ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 193.

¹⁸ Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, str. 77.

lidové výchovy“.¹⁹ Mezi zvláštnosti této činnosti a mezi její požadavky pro budoucnost patří: alternativní způsob vycházející z praxe a profilu účastníků, požadavky by se měly přibližovat místní sociální práci, rozvíjet partnerství v působení státu a nestátního sektoru sdružování, respektovat nároky vyplývající pro činnost animátora a relativně celistvé kompetence v této přípravě získávané.

Mezi dobrovolné pracovníky patří zejména vedoucí zájmové činnosti, oddílů a dalších struktur sdružení dětí a mládeže. Východisky pro tuto profesi jsou: pojetí oddechu jako součást průběhu dne, nikoli zúžený pohled pouze na víkend a skutečnost, že volný čas nemusí být jen časem klidu, nýbrž také časem spojeným s aktivitou. Snaha podchytit a soustavně rozvíjet zájmy dětí a mládeže podněcuje rovněž vznik realizačních týmů. (Hofbaur, České Budějovice, 2010. str. 80-84)

Tato forma činností se stává v současnosti pro žáky středního školního věku aktuální. Jedním z prostředí, kde se může animace úspěšně provozovat, jsou školská zařízení. Ve školním klubu animace spočívá ve výchovné prevenci a na rozvoji pozitivních předpokladů účastníků volnočasových aktivit. Výchova animací by měla vést k tomu, že žáci bez moralizování a zakazování přijmou nabídku konstruktivních činností. Objevovat sám sebe, zapojit se do skupiny, podílet se na realizaci cílů stanovených skupinou, prožívání vztahů, najít si své místo. Úkolem vychovatele je pomáhat v pozadí.

Od animátora se vyžaduje skutečný zájem o mladého člověka a touha přispět k jeho všestrannému rozvoji. „*Výchova chápaná jako animace je možná jedině tehdy, když vychovatel udrží v rovnováze vstřícnost a autoritu, takže dokáže na jedné straně bezpodmínečně přijímat mladé lidi takové, jací jsou, a na druhé straně umí stanovit hranice, formulovat požadavky, důsledně vyžadovat jejich plnění a přitom korigovat chování těch, kteří jsou mu svěřeni.*“²⁰ Od vychovatele se očekává určitá zralost: má být vnímavý k potřebám mládeže, ale současně nemůže zapomenout na to, že reprezentuje určité hodnoty.

V pedagogice volného času jsou k animaci využívány metody zaměřené na jednotlivce nebo skupinu s cílem posílení osobního i skupinového potenciálu a umožnění realizace z pohybových, kulturních a duševních aktivit. Má-li se čelit negativním stránkám volného času jako je nuda, osamělost, je vhodné orientovat se na

¹⁹ Hofbaur, B.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. České Budějovice: Teologická fakulta, 2010, str. 81.

²⁰ Kaplánek, M.: *Animace Studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. Praha: Portál, 2013, str. 62.

animační koncepce vzdělávání. To předpokládá motivovat jedince, dodávat jim odvalu, podněcovat, stimulovat je k organizaci sebe sama. (Kraus, Brno, 2001, str. 170)

Svou charakteristikou má animace ve volnočasových zařízeních velké rezervy a možnosti. Zážitková metoda umožňuje poznat sám sebe, lépe chápat mezilidské vztahy a pomáhá najít si vlastní místo ve společnosti.

Participace (podíl – spoluúčast) mladých lidí na procesu rozhodování, řízení a správy se stala nedílnou součástí demokratického stylu řízení a je klíčem, který v našem i v evropském měřítku otevírá velké možnosti výchovy k demokratickému občanství, k současnému i budoucímu uplatnění dětí a mladých lidí v životě společnosti. Rozvíjí zájem převzít odpovědnost za své jednání, dovednost plánovat a rozhodovat, schopnost převzít zodpovědnost, ochotu zapojit se do manažerských odpovědností. (Pávková, Praha, 2002, str. 61)

Nejběžnější a neúčinnější formou participace ve školním klubu je participace každodenní. Netýká se pouze zásadních rozhodování, ale realizuje se prakticky při každém rozhodování. Spočívá v ochotě a zájmu vychovatelů vyslechnout a vzít vážně názory a postoje dětí. Školní klub je ideální k spontánním a neformálním rozhovorům, nabízí se v rámci pedagogiky volného času jako vhodný prostor k vytváření participační kultury a k vychovávání k demokracii. Ochotu převzít zodpovědnost, dovednost plánovat, schopnost převzít odpovědnost za část programu, zapojit se do manažerských odpovědností.

Existují i jiné možnosti pro participaci např. ve školním parlamentu nebo ve spolupráci s vychovatelkou při tvorbě programu. Vychovatelé mají oproti učitelům větší možnosti k participaci. Mohou s dětmi více komunikovat, mají lepší podmínky pro setkávání, vhodnější formy a metody spolupráce, více času a prostoru. Školní klub přímo vybízí k participačním projektům. Žáci si pak lépe uvědomují zodpovědnost při jeho plnění a respekt při dosahování cíle. Získávají možnost vyjádřit se k tématům, která se jich týkají a dochází k uvědomění si vlastních práv a povinností.

3.4. Základní druhy činností v zájmovém vzdělávání

Jednotlivé funkce školního klubu jsou realizovány při jeho základních činnostech. Součástí této kapitoly je seznámení s klasifikací těchto činností.

Ve školní družině a školním klubu se uskutečňují činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a v neposlední řadě i příprava na vyučování.

„Činnost školní družiny a školního klubu navazuje specifickým způsobem na vzdělávací činnost základní školy. Není však přímým pokračováním vyučování, ani ho nenahrazuje. Týdenní a denní rozvrh činností je sestaven tak, aby vyhovoval požadavkům duševní hygieny. Zároveň musí režim vytvářet dobré podmínky pro uskutečňování výchovných záměrů pedagogů. Přitom je nezbytné, aby vyhovoval i potřebám a zájmům dětí a respektoval jejich věkové zvláštnosti“²¹

Časové rozvržení a uspořádání činností ve školním klubu se řídí požadavky psychohygieny. Při sestavování režimu dne je nutno přihlížet k biorytmům žáků. Při plánování vychovatelka musí vycházet z pedagogicko-psychologických znalostí a individuálních zvláštností žáků. Dodržet jednotný režim pro všechny žáky ve školním klubu je obtížné z důvodu nepravidelné a dobrovolné docházky.

Ve školním klubu jsou zastoupeny všechny druhy činností zájmového vzdělávání.

3.4.1. Odpočinkové činnosti

Odpočinková činnost je činnost klidová, bez fyzické i psychické námahy. Odstraňuje únavu, kompenzuje jednostranné zatížení. Ve školním klubu se odpočinková činnost projevuje v klidných chvílích, kdy si děti povídají, vypráví zážitky, hrají společenské hry. Patří sem i čas, kdy si čtou, poslouchají hudbu nebo sledují film. Věnují se individuálním, málo pohybově i duševně náročným aktivitám. Tyto činnosti mají relaxační účinek, kdy děti získávají a obnovují síly k odpoledním povinnostem.

Míra únavy a odpočinku mají individuální charakter. Je nutné si uvědomit, že do školního klubu přichází děti po vyučování, tedy se sníženou psychickou aktivitou a menší výkonností. Vychovatel by měl znát rozvrh hodin žáků a do programu zařazovat hry sportovní a rekreační a sportovní disciplíny.

3.4.2. Rekreační činnosti

Rekreační činnosti jsou opakem odpočinkových. Odpočinkové a rekreační mají za úkol odstraňovat únavu z vyučování a kompenzují jednostranné zatížení žáků ve

²¹ Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, str. 114.

škole. Míra únavy a potřeba odpočinku u mládeže je zcela individuální. Pokud je to možné, každý volí činnost podle svého přání. Ve školních klubech mají rekreační činnosti charakter převážně zájmových činností. Prostředí má být klidné, bezkonfliktní. Vychovatel dovoluje spontánní činnosti, nepoužívá zápornou motivaci, působí celkově pozitivně na duševní pohodu mládeže. Na druhé straně usměrňuje a sleduje, zda jsou dodržovány zásady rekreace. (Pávková, Praha, 2002, str. 83-89)

Činnosti rekreační slouží k vyrovnání aktivit. Většinou probíhají v klubu, v tělocvičně a za vhodného počasí venku. Nenahraditelnou aktivitou je vycházka venku. Rekreační činnost je důležitá v prevenci zdravotních problémů a stresových syndromů. Obzvláště v dnešní době je vhodné tyto činnosti podporovat, pozitivně k nim žáky motivovat tak, aby se stali nedílnou součástí jejich volného času i v budoucnosti.

3.4.3. Zájmová činnost

Zájmová činnost vychází ze zálib a zájmů. Patří sem cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb. Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací. Vytváří kladný vztah k budoucí práci a učí účelně využívat volný čas. Není nutné mít v nabídce široké spektrum nabídek zájmových činností, důležitější je jejich kvalita. Zájmové činnosti se podle obsahu dělí na zájmové činnosti společenskovední, činnosti pracovní technické, činnosti přírodovědně-ekologické, činnosti esteticko-výchovné, činnosti sportovní, turistické, činnosti spojené s výpočetní technikou. (Pávková, Praha, 2002, str. 92-97)

Podněcování, usměrňování, rozvíjení zájmové činnosti tvoří důležitý předpoklad profesní orientace. Starší děti je vhodné učit k uvědomělejšímu výběru zálib, směřujících k trvalosti zájmu. Všechny typy zájmových činností umožňují prožívání kladných citů. Tím, že se účastníci školního klubu budou obracet k smysluplné aktivitě, je zmenšena hrozba patologických jevů. Úspěchy zažívané v těchto aktivitách znamenají pro dítě zvýšení sebevědomí, zvládnutí obtížných situací a lepší orientaci ve společnosti. Jejich uspokojování přináší pozitivní výsledky z dosaženého úspěchu. Pokud žák zakusí pocit uspokojení v zájmové činnosti, existuje tu možnost, že se zálibě bude věnovat.

Problém může nastat u starších dětí, když z nejrůznějších důvodů kroužky opouští. Většinou se za tím skrývá hledání vlastní identity. V tomto období jsou žáci samostatnější, mají vyhraněnější zájmy a potřebu volný čas trávit s vrstevníky v neorganizovaných formách činností. „*Podmínkou aktivit v zájmových oblastech je*

vyvolat nebo zvýšit zájem účastníků, tj. uspokojit jejich specifickou potřebu“²² Pro školní kluby to znamená inovovat a nabízet činnosti adekvátní zájmům dětí odpovídající věku. Motivací starších žáků mohou být vlastní potřeby, životní hodnoty nebo osobní plány. Aktivita pro zájmovou činnost nemůže být vynucená- musí být vyvolána.

Vzhledem k tomu, že zájmová činnost probíhá ve skupinové formě, je nutné zaměřit se také na sociální vztahy uvnitř skupiny. „S přibývajícím věkem se zájmy dětí vyhraňují, prohlubují, ale také klesá zájem o pravidelnou organizovanou zájmovou činnost. V organizovaných útvarech a zájmových skupinách se více uplatňuje zájem členů o sociální kontakty uvnitř kolektivu. Proto zájmové útvary, které dostatečně rozvíjejí kontakty mezi dětmi, dávají dostatečný prostor pro komunikaci, mívají dlouholetou tradici a generační přesahy. Skupiny založené pouze na činnosti zanikají“²³ Pro úspěšnou a trvajícím činností je nutné vhodné pedagogické ošetření skupinových vztahů.

Mezi činností ve školním klubu patří také veřejně prospěšné činnosti, které vedou děti a mládež k dobrovolné a nezištné práci ve prospěch ostatních a sebeobslužné činnosti, jimiž se děti učí samostatnosti v péči o vlastní osobu a majetek. K činnostem u dětí vyplývajících z povinností patří i příprava na vyučování, kterou se rozumí plnění studijních úkolů, opakování a upevňování vědomostí a dovedností. (Pávková, Praha, 2002, str. 92-99)

3.5 Interpersonální vztahy ve výchově a komunikace v zájmovém vzdělávání

3.5.1. Vztahy ve výchově

Z hlediska duševní hygieny lze považovat za nejvýznamnější dobré mezilidské vztahy mezi všemi, kteří se podílejí na výchovném procesu. „Dlouhodobější problémy v některém z těchto vztahů se projeví negativně v kvalitě výchovného působení“²⁴

Trvalejší charakter vztahů a postojů ve skupině nebo v zařízení se nazývá termínem sociální klima. Ve školském zařízení existuje několik druhů vztahů. Jsou to vztahy mezi dětmi navzájem, vztahy mezi dítětem a pedagogem, vztahy mezi pedagogy

²² Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 170.

²³ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: UK, 2003, str. 31-32.

²⁴ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: UK, 2003, str. 60.

a jejich nadřazenými, vztahy mezi vychovateli a rodiči dětí a i vztahy mezi rodiči a dětmi.

K nejvíce sledovaným patří vztahy mezi dětmi. Děti i mládež jsou spolu rády. Základní motivací je pro ně možnost trávit určitý čas s vrstevníky v uvolněné a přátelské atmosféře. Na druhou stranu zde hrozí i negativní jevy. Usměrnovat a ovlivňovat mezilidské vztahy není snadné. Předpokládá se však, že pedagogové vzhledem ke své odborné přípravě hrají v oblasti lidských vztahů zásadní roli. (Pávková, Praha, 2002, str. 55)

Dalším a neméně důležitým je vztah vychovatel a žák. Vychovatel, který má k dětem dobrý vztah, přispívá k efektivnějším výsledkům ve výchovném procesu. Aby tento vztah vznikl, musí vychovatel dítě zaujmout a imponovat mu. Vychovatel co nejméně přikazuje a nařizuje. Snaží se děti motivovat vlastním příkladem.

„Výsledky výchovného působení jsou do značné míry určeny kvalitou vztahu mezi vychovávajícím a vychovávaným. Vztah pedagoga volného času či vychovatele k vychovávaným má své zvláštnosti. Výchovné působení na děti a mládež ve volném čase podporuje zdravý vývoj osobnosti, pojem zdraví je vymezován jako stav tělesné, duševní a sociální pohody.“²⁵ V zájmovém vzdělávání je umožněn vychovateli bližší kontakt se žáky. Dospělému je tak dovoleno poznat dítě v jeho přirozeném projevu, lépe mu porozumět a reagovat na jeho podněty.

K duševní hygieně přispívají také kladné vztahy mezi pedagogy navzájem. Pro úspěšné pedagogické působení ve školním klubu je nutná vzájemná komunikace mezi vychovateli, třídními učiteli i ostatními pedagogy.

V některých případech se přes veškerou snahu nedaří zvládat a řešit všechny sociální problémy. *„V často dosti složitých mezilidských vztazích nelze očekávat naprostou bezkonfliktnost. Tím spíš má vychovatel závažný výchovný úkol, naučit děti vyrovnávat se s náročnými životními situacemi, předcházet zbytečným stresům, znát základní antistresové programy, volit účinné formy jednání, včas a racionálně řešit konflikty.“²⁶* Vychovatel má odpovědnost za vztahy mezi dětmi navzájem i za partnerské vztahy mezi ním a rodiči žáků.

Zdravý duševní vývoj ovlivňuje zájmové vzdělávání zejména tím, že umožňuje dětem a mládeži pobyt v příjemném prostředí, mezi oblíbenými lidmi. Dále tím, že jim

²⁵ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 138.

²⁶ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: UK, 2003, str. 60.

přináší možnost prožívat radost a uspokojení z činnosti. Tomu napomáhá sociálně psychické klima školských zařízení. Pozice vychovávaného a vychovatele se dostává do jisté míry rovnováhy. Mluvíme o partnerském vztahu, jenž mezi oběma účastníky školního klubu panuje. (Kraus, Brno, 2001, str. 88-92)

3.5.2. Komunikace v zájmovém vzdělávání

V průběhu komunikace dochází k vzájemnému sdělování informací. Vztahy mezi lidmi se vyjadřují prostřednictvím sociální komunikace. „*Sociální komunikaci nelze redukovat jen na prosté vzájemné přenášení informací. Předpokládá se i působení jednoho člověka na druhého s cílem ovlivnit ho, změnit jeho chování. Jedním z příkladů sociální komunikace je komunikace pedagogická*“²⁷ Pedagogická komunikace probíhá ve výchovně vzdělávacím procesu.

Pro vychovatele je cenným zdrojem informací nejenom to, co dítě říká, ale jak se při tom tváří, jakých gest používá, jaký postoj používá. Z hlediska pedagogické komunikace jsou mnohem účinnější skupinové formy, při kterých vznikají užší vztahy nejen mezi dětmi, ale mezi účastníky navzájem. Vychovatel má tak dostatek příležitostí sledovat postavení jednotlivců, popř. je ovlivňovat. Vychovatel podporuje vzájemnou komunikaci mezi dětmi. Zvláštnosti pedagogické komunikace v zájmovém vzdělávání vyplývají ze základních principů. Patří sem princip dobrovolnosti, pestrosti a přitažlivosti, citovosti a aktivity. (Pávková, Praha, 2002, str. 55 - 59)

Vychovatel by se měl naučit pozorně naslouchat a odhalit skryté významy, co dítě říká. Pokud si vychovatel všimá verbální i nonverbální komunikace, může pomáhat v diagnostice žáků.

Pro pozitivní rozvoj vztahů a osvojování si komunikativních dovedností lze v zájmové činnosti velmi dobře využívat hry.

4. Školní klub

Cílem vzdělávání je připravit žáky do života ve společnosti a vybavit je dovednostmi a kompetencemi, které mohou v průběhu života reálně využít. Školní

²⁷ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 114.

kluby se snaží rozvíjet osobnost každého žáka s ohledem na jeho individuální potřeby, zájmy, pozitivní motivaci k činnosti a jejího efektivního hodnocení, předcházení patologických jevů, posilování komunikačních dovedností a v neposlední řadě i kladných sociálních vztahů.

Tato kapitola popisuje historii školních družin a klubů, klade si za cíl objasnit pojem školní klub, odkázat na jednotlivé definice k pojmu se vztahující a charakterizovat ho z hlediska specifik, které zastává v soustavě vzdělávacích subjektů. Jsou zde popsáni účastníci školního klubu a uvedena dokumentace těchto zařízení.

4. 1 Historie vývoje družin a školních klubů

Výchova dětí školou povinných v době mimo vyučování má v našich zemích dlouholetou tradici. Této problematice se věnoval již J. A. Komenský.

Historickými předchůdci školních družin byly útulky. Od roku 1885 byl v Praze na Vyšehradě založen první oficiální útulek pro děti školou povinné, o které se nemohli rodiče během dne starat. Později byly podobné útulky zakládány i v jiných městech. Představitelé obcí si byli vědomi důsledků zanedbávání péče o děti a ve svém vlastním zájmu nahrazovali rodinnou výchovu. Kromě sociální funkce na počátku 20. století splňovaly útulky i preventivní funkci, kdy měl pobyt v útulku odvádět pozornost od škodlivých a závadných činností. Předností útulků byl také kvalifikovaný pracovník.

Až v roce 1931 se útulky přejmenovaly na družiny pro školní mládež. Podporovaly školní výchovu a umožňovaly matkám chodit do práce. Nepatřily však do školské soustavy. „*Družiny ve třicátých letech dostaly status výchovný a sociální. Sociální funkce byla převládající. Pečovaly o děti po celou dobu školní docházky. Zájem starších žáků o činnost v družině klesal z důvodu nerespektování věku žáků a s ním souvisejících měnících se potřeb a zájmů*“.²⁸

Družiny se ve zvýšeném počtu objevovaly po roce 1945 v souvislosti se sociálními a ekonomickými změnami v naší zemi. V roce 1948 byly družiny začleněny do školské soustavy jako mimoškolní zařízení, stále nebyly součástí škol dle znění zákonů č. 186/1960 Sb. o soustavě výchovy a vzdělávání č. 186/1960 Sb.

²⁸ *Čím se řídí školní družiny a kluby.* In: Učitelské noviny. Dostupné z <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3044&PHPSESSID=37ec0689f51ce06d0> [cit. 28. 2. 2014].

V roce 1960 došlo k přijetí zákona o soustavě výchovy a vzdělávání. Zákon stanovil, že pro žáky 1. – 5. třídy budou zřizovány školní družiny a pro žáky 6. - 9. tříd školní kluby. Stalo se tak z důvodu respektování věkových zvláštností. Prvotní funkce zde byla výchovná, později rekreační, nauková, podporoval se pohyb na zdravém vzduchu i spontánní aktivity. Školní kluby se staly organickou součástí škol. Odpovědnou osobou se stal ředitel školy.

Školské zákony z roku 1978 a 1984 nepřinesly výrazné změny. Změna se projevila pouze v možnosti zřizovat školní družiny a kluby jako samostatná zařízení.

V současnosti školní kluby svou činnost uskutečňují v rámci jedné školy nebo jako samostatné zařízení a to formou příležitostnou, pravidelnou i formou spontánních činností. Řadí se mezi školská zařízení pro zájmové vzdělávání. (Pávková, Praha, 2002, str. 112-113)

4. 2 Vymezení pojmu školní klub

Smyslem školního klubu je zajišťovat využití volného času žáků středního školního věku a to především formou zájmového vzdělávání. Cílem školních klubů je poskytnout jeho účastníkům prostředí pro uspokojování jejich rozdílných potřeb a zájmů a formou nepřímé pedagogické činnosti působit preventivně proti sociálně patologickým jevům. Není pokračováním školního vyučování, má svá specifika odlišující ho od školního vyučování.

Dle vyhlášky 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání účastníkem zájmového vzdělávání jsou děti, žáci a studenti; účastníky mohou být také pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby. Klub vykonává činnost ve dnech školního vyučování. Klub může vykonávat činnost i ve dnech, kdy neprobíhá vyučování, a to včetně školních prázdnin. Činnost klubu se uskutečňuje především na základě forem pravidelné výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti a využitím otevřené nabídky spontánních činností.

Vyhláška č. 74/2005 Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR definuje školní klub takto. „Školní kluby jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání a poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné nebo několika škol podle vlastního školního vzdělávacího programu, vycházejíce ze zájmů a potřeb jednotlivých žáků. Od školní družiny se klub liší především starším věkem účastníků a odlišnými formami činností. Činnost školních klubů je totiž určena přednostně žákům druhého stupně základní školy, žákům nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia a odpovídajícím ročníkům

*osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem může být i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do družiny.*²⁹

V §118 školského zákona se hovoří obecně o školských zařízeních pro zájmové vzdělávání a aktivní účast pedagogů a ostatní veřejnosti. Školní klub se liší od jiného školského zařízení (SVČ) tím, že se zde nepředpokládá vstup dospělých. Dospělí zde mohou působit jako rádci, koordinátoři nebo organizátoři aktivit. Docházka je určena pro děti středního věku.

Literatura zabývající se problematikou školních klubů se o nich vyjadřuje následujícími slovy. *„Školní kluby pracují s dětmi středního školního věku, se žáky druhého stupně základní školy, Vycházejí z charakteristik této věkové skupiny, zejména z větší samostatnosti dětí a jejich vyhraněnější a specializovanější zájmové činnosti. Pracují plně na principu dobrovolnosti. Na rozdíl od školních družin ustupuje do pozadí sociální funkce těchto zařízení. Těžiště práce školních klubů je v zájmové činnosti – pravidelných kroužcích, souborech, tělovýchovných oddílech nebo v průběžné nabídce spontánních aktivit v prostorách klubu zařízených jako herny, čtenářské koutky, počítačové pracovny nebo prostory (vnitřní i venkovní) upravené pro neformální setkávání a komunikaci.*³⁰ Činnost školního klubu má hlavní cíl zapojit děti do volnočasových aktivit. Školní klub navazuje na práci školní družiny, které zpravidla existuje v základní škole.

Zařízení plnící funkci výchovy ve volném čase pro žáky 1. až 5. třídy je školní družina. Většina požadavků na realizaci výchovy ve volném čase ve školní družině je totožných s požadavky ve školním klubu. Rozdíl školního klubu od družiny můžeme shledávat při zájmové činnosti. U mladších dětí se spíše hledají a objevují individuální zájmy, kdežto u starších dětí se prohlubují. Vychází se z věkových charakteristik. V odůvodněných případech může být do školní družiny zařazen i žák druhého stupně.

„Školní družiny a školní kluby mají předpoklady k pravidelnému a každodennímu pedagogickému ovlivňování volného času žáků, neboť vychovatelé jsou se žáky v každodenním styku, mohou působit na většinu žáků bez ohledu na sociální postavení rodiny. Dále mají možnost pravidelného kontaktu s rodiči pro své výchovné

²⁹ Dostupné online z <http://www.msmt.cz/mladez/skolni-kluby> [cit. 10. 1. 2014]

³⁰ Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. str. 44.

*působení v době mimo vyučování, mají vhodnou kvalifikaci, jsou členy pedagogické rady, spolupracují s vedením školy a ostatními pedagogy.*³¹

Zařízení pro zájmové vzdělávání a výchovná a ubytovací zařízení jsou součástí vzdělávací soustavy, jsou zapsány do rejstříku škola školských zařízení a vytvářejí si vlastní školní vzdělávací program.

4. 3 Přednosti školního klubu

Činnost školního klubu navazuje specifickým způsobem na vzdělávací činnost základní školy, není však přímým pokračováním vyučování, ani ho nenahrazuje. Žáci nejsou povinni jej navštěvovat. Řídí se vlastními specifiky a nabízí výhody oproti běžnému vyučování.

Klub navštěvují žáci dobrovolně a jde o jejich samostatné rozhodnutí. Přijímání do tohoto zařízení nepodléhá žádnému správnímu řízení. Školská zařízení nevydávají žádná legislativně podložená osvědčení a vysvědčení vztahující se k docházce či míře plnění povinností ve školním klubu. Hodnocení se vyjadřuje slovně. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 141-142) Jedná se tedy o typ neformálního vzdělávání, jakož ostatně i u všech školských zařízení podle §118 vyhlášky 74/2005.

Do školního klubu se mohou žáci přihlásit k pravidelné docházce nebo jen do některých kroužků. Pravidelná účast na činnostech školního klubu není pro žáky závazná. Program činnosti vychází ze skutečné úrovně zájmu, je zde vytvářen prostor pro individuální přístup a tempo. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 141-142)

Pro školní klub nejsou stanoveny vzdělávací standardy. Ty vycházejí z konkrétního rámcového vzdělávacího programu. Stanovuje si je vychovatel sám dle individuálních potřeb žáků, v čemž je spatřována jedna z předností školního klubu. Vychovatel stanovuje obsah programu na základě znalostí obecné pedagogiky, psychologie a dalších pomocných disciplín.³² Respektují se reálná přání a potřeby dětí. Diskutuje se o nich a je zde důležitá dohoda mezi vychovatelem a žákem školního klubu.

³¹ Pávková, J.: *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, str. 113.

³² *Náplň programu školního klubu podléhá pedagogickým zásadám obecné pedagogiky, pedagogiky volného času, psychologie vývojové a obecné didaktiky, zároveň se dbá na soulad s principy Školního vzdělávacího programu.*

4. 4 Charakteristika účastníků činnosti školního klubu

Mezi účastníky školního klubu řadíme žáky, vychovatele, pedagogické pracovníky, rodiče a osoby podílející se na organizačním chodu zařízení. Účastníkem může být i dítě, které nemohlo být přijato do družiny. Stává se tak v nouzovém řešení, kdy rodiče nemají možnost umístit dítě do odpovídajícího školského zařízení.

Nejčastějším účastníkem školního klubu jsou žáci šesté až deváté třídy. Střední školní věk je charakteristický tělesnými i psychickými změnami související s možnými rozdíly jejich sociálního statusu. Dochází k nerovnováze mezi poměrně vyspělou rozumovou a tělesnou složkou a nevyzrálostí citů a sociálních vztahů. Toto věkové období se projevuje ve zvýšené kritičnosti k autoritám. Velmi však závisí na výchově a předchozím věkovém období a na vztazích mezi dospívajícími a dospělými. Pokud dospělí respektují věkové zvláštnosti dospívajících, sami působí jako vzory jednání a volí vhodné výchovné prostředky, nemusí se vzdor k autoritám projevovat výrazně. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 91-99)

Akceptace sebe sama, své postavení ve vrstevnických vztazích je jedním z rozvojových úkolů pubescence. *„Po jedenáctém roce význam vrstevnických vztahů prudce narůstá. To může mít pozitivní vliv na jedince, může se ale také stát problematickým počátkem „svádění na scestí“ Mít důvěrného kamaráda/kamarádku, přináležet do kamarádského svazku, party, tlupy je naléhavou potřebou. S tím souvisí i inklinace k subkulturám.“*³³ Vrstevnické skupiny se stávají díky své dynamice unikátním a nezastupitelným výchovným činitelem. Tyto skupiny bývají často nositeli určité subkultury. Příslušnost k ní může rozhodujícím způsobem určovat náplň volného času jedince.

Osobnost člověka se utváří v průběhu ontogenetického vývoje působením různých činitelů. Určité předpoklady si dítě přináší na svět už při svém narození. Na vývoj jedince má zásadní vliv prostředí. Každý jedinec má pro svůj vývoj odlišné podmínky, různé životní osudy. Podíl výchovy ve volném čase může být zanedbatelný, může se však stát i činitelem, který závažným způsobem ovlivní životní cestu. Pro dospívající je velmi důležité s kým a kde se stýkají a co v čase volna dělají. Vést děti a mládež správnou cestou, je důležitý předpoklad výchovy ve volném čase.

Práce s dětmi středního školního věku má svá specifika. Tyto děti jsou již samostatné, mají často zajímavé nápady a jsou schopny jednodušeji navazovat sociální

³³ Helus, Z.: Osobnost a její vývoj. Praha: Univerzita Karlova, 2009, str. 70.

kontakty než děti mladšího školního věku. Role vychovatele ve školním klubu je těmito odlišnostmi determinována. (Matějček, Praha, 1996, str. 299-311)

Vychovatel vykonává přímou pedagogickou práci, a je tedy pedagogickým pracovníkem. Právním předpisem, jenž upravuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka, je zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. K předpokladům pro výkon funkce pedagogického pracovníka patří způsobilost k právním úkonům, odborná kvalifikace, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a znalost českého jazyka.

Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo vykonává přímou vyučovací, výchovnou nebo pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného. Pedagogická profese patří do kategorie tzv. pomáhajících. Souhrnný název pro veškeré profese, jejichž teorie, výzkum a praxe se zaměřují na pomoc druhým, identifikaci a řešení jejich problémů, tak aby mohla být pomoc účinnější. Mezi osobnostní charakteristiku pomáhajících profesí patří vyrovnaná osobnost, prosociální zaměření, odolnost vůči frustraci, altruismus, etické a morální kvality, schopnost sebereflexe, odpovědnost. Dále potřebná vysoce rozvinutá kompetence komunikační, empatie, vřelost, pozitivní ladění, respekt k ostatním. V oblasti pomoci nechybí emocionální opora, zájem o řešení problémů a podpora intervence. (Hadj-Moousová, Praha, 2006, str. 44-48).

Pedagogičtí pracovníci si ve své profesi doplňují další vzdělání a zvyšují svou odbornou kvalifikaci, přičemž povinnost dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků vyplývá ze zákona č. 563/2004 Sb. (Zákon 563/2004 o pedagogických pracovnících v aktuálním znění.) Další vzdělávání lze realizovat ve vzdělávacích zařízeních a kurzech, které získaly akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR anebo v rámci samostudia. (Vyhláška 317/2005 Sb. v aktuálním znění.)

Školní klub ovlivňují svým působením také rodiče, kteří patří k účastníkům školního klubu a kteří tvoří primární sociální prostředí dětí. *„V rodině se uplatňuje škála pozitivně působících faktorů a postupů: zdravé podnětné rodinné prostředí, které chápe potřeby dítěte, přejímání pozitivních vzorců volnočasového chování dětmi od svých rodičů, přímé podněty a zásahy rodičů podporující účast jejich dětí na aktivitách a souběžně s tím možnosti rodičů organizačně a hmotně zajistit vhodné a žádané aktivity svých dětí.“³⁴*

³⁴ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 31.

Mezi účastníky školního klubu patří i ti dospělí, kteří vytvářejí podmínky pro volnočasové aktivity a podmínky týkající se procesu rozhodování a řízení. Dospělí mají v mnoha případech vliv na celý systém volného času. S přihlédnutím k objektivním možnostem vzhledem k potřebám a zájmům dětí a mládeže a ve spolupráci s nimi stanovují a zprostředkovávají výchovné a vzdělávací cíle aktivit. Stávají se tak organizátoři a spoluhrači a umožňují dětem a mladým lidem na aktivitách se všestranně podílet. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 25-30)

4.5. Rozvoj klíčových kompetencí ve školním klubu

ŠVP klade důraz na tvorbu klíčových kompetencí. „*Tedy na souhrn vědomostí, dovedností, schopností a postojů, které jsou důležité pro uplatnění člověka ve společnosti. Smyslem je vybavit všechny žáky těmito kompetencemi, samozřejmě na úrovni, která je pro každého z nich dosažitelná.*“³⁵ Tento soubor kompetencí jedinci pomáhá úspěšně zvládnout situace, do kterých se v běžném životě dostává.

Mezi kompetence, které školní klub rozvíjí, patří kompetence k učení. Ta je v tomto prostředí rozvíjena během činností, kdy žáci vyhledávají informace v knihách, internetu a v dalších zdrojích. Ve školním klubu kromě písemných a elektronických zdrojů mohou získávat informace také z jiných pramenů. Stěžejní vliv na kompetenci k učení má zájmová činnost. Děti tímto způsobem nejprve získávají osobní zkušenosti a poznatky o problematice a teprve následně je začleňují do teoretických znalostí, které získaly např. ve výuce a naopak. Všechny takto získané informace se učí dávat do souvislostí a uplatňují je v různých modelových i životních situacích. Vychovatel vychází z potřeb a přání dětí, protože nepodléhá daným osnovám, a tak se zaměřuje na požadavky, které jsou v dané situaci aktuální.

V kompetenci k řešení problémů se žák učí rozpoznávat problémy, hledat způsoby jejich řešení. Zájmové aktivity ve školním klubu umožňují vést děti k samostatnému myšlení, tvořivému řešení problémů a ověřování si správnosti řešení. Důležitá kompetence je umět se přizpůsobit změnám, přijmout zodpovědnost a dokázat svá řešení problému nebo nastalé situace obhájit. Při kvalitním vedení dokážou žáci přijímat názory druhých lidí v kolektivu, respektují odlišné hodnoty a učí se kritickému

³⁵ *Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase.* České Budějovice: JU, 2006, str. 68-69.

hodnocení. Důležitou součástí této kompetence je odpovědnost za vlastní jednání a rozhodnutí.

Naučit žáka jasně formulovat myšlenky, popsat své pocity a vyjádřit názory je předmětem kompetence komunikativní. Ve školním klubu je kladen důraz na citové aspekty a to umožňuje otevřenější komunikaci mezi dospělým a dítětem. Je zde i příležitost sledovat mimoslovní komunikaci. Existuje tu možnost spontánně projevit své názory a individuální kontakty. Komunikace je ve školním klubu otevřenější a převažuje dialog nad monologem. V některých případech může dialog sloužit jako jeden z dílčích diagnostických nástrojů.

Hlavní náplní kompetence sociální a personální je naučit jedince stanovovat si reálné cíle, být ohleduplný k ostatním, zapojovat se do skupinových aktivit, ale i pracovat na zadaných úkolech samostatně. Ke kompetenci sociální se školská zařízení pro zájmové vzdělávání jeví jako vhodné, protože tu prostor sdílejí společně žáci šestých až devátých ročníků. Učí se zde respektovat věkovou odlišnost. Setkávají se tu chlapci a dívky z odlišných rodin, čímž se přirozeně seznamují s rozdílností různých sociálních vrstev. V uvolněnějším prostředí lze navazovat hlubší vztahy s ostatními, lépe je pochopit i porozumět sobě samému. Prostředí nabízí větší transparentnost ve vztazích a tím umocňuje kvalitnější ošetření v jejich nedostatcích. V internějších vztazích, jaké můžeme ve školních klubech sledovat, se snáze učí toleranci a respektu druhého. Posílení sociální a personální kompetence přináší animace a participace. Uplatňuje se zde i příklad vystupování vychovatele. Vychovatel se tu stává přítelem, který méně poroučí, ale spíše doporučuje.

K dobře rozvíjeným kompetencím ve školním klubu náleží kompetence pracovní. Osvojit si dovednosti z oblasti zájmových činností obohacuje celou osobnost. Pracuje se v menších skupinách, na základě dobrovolnosti. V klubu je umožněn individuálnější přístup a tím efektivnější dosahování cíle. Při praktických činnostech v rámci zájmových aktivit dochází také ke zpřesňování a utváření nových pojmů. Klade se zde důraz na aktivitu a iniciativu. Při rozvoji kompetence pracovní a občanské žák vybírá činnosti dle vlastního zájmu, používá nové technologie a mimo jiné dodržuje pravidla bezpečnosti práce.

Kompetence k naplnění volného času s volným časem souvisí nejvíce, proto je pochopitelné, že jedna z dovedností je naučit se kvalitně využívat volný čas. To znamená získat schopnost umět si zorganizovat čas, rozdělit ho do fáze aktivní činnosti a odpočinku. Důležitá kompetence v tomto zaměření je umět zvolit vhodnou aktivitu a

zaujmout k ní pozitivní postoj. Žáci by měli získat předpoklady pro vhodné rozvíjení vlastních zájmů. Dokázat organizovat vlastní volný čas a smysluplně ho trávit je cíl stojící před pedagogickými pracovníky při vytváření programů školních klubů. Aktivity nabízené školními kluby postihují i přístup k odpovědné relaxaci v rámci volného času. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, str. 155-162)

Cílem ŠVP je přispět ke zkvalitňování vzdělávání ve školních družinách a školních klubech prostřednictvím vzdělávacích programů orientovaných na rozvoj klíčových kompetencí v návaznosti na schválené rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání.

4. 6. Dokumentace školního klubu

Pokud je školní družina nebo školní klub součástí školy, vede tuto pedagogickou dokumentaci: přihlášku (zápisový lístek) pro žáky, kteří jsou přihlášení k pravidelné docházce; přehled výchovně vzdělávací práce; docházkový sešit pro nepravidelnou docházku žáků pro ranní a koncovou družinu; deník práce zájmových útvarů, pokud jsou zřízeny jako součást školních družin nebo školních klubů. Ukázky jednotlivých dokumentů jsou součástí přílohy diplomové práce.

Školní družina i klub se řídí vnitřním řádem školy, jež vydává ředitel školy. Jsou v něm zanesena práva a povinnosti žáků, jejich zákonných zástupců, provoz a vnitřní režim, podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, ochrany před sociálními patologickými jevy, podmínky zacházení s majetkem školského zařízení ze strany žáků.

4. 7 Reforma vzdělávání a školní klub

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání, odráží celospolečenské zájmy a dává konkrétní podněty k práci škol. Bílá kniha je strategický dokument, který provádí řešení problémů či nastiňuje jejich řešení.

„Zájmové vzdělávání je souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, ale i jednorázových činností a aktivit směřujících k účelnému a efektivnímu naplnění volného času a umožňujících získávat vědomosti a dovednosti mimo organizovanou školní výchovu. Plní funkci výchovnou vzdělávací, kulturní, zdravotní, sociální a preventivní. Vede účastníky k seberealizaci a

*sebezpoznávání, objevování vlastních schopností a jejich rozvíjení. Tím se podílí na kultivaci osobnosti, na rozvoji talentů a vede k vytváření a utužování sociálních vztahů a vazeb. Priorita uspokojování individuálních vzdělávacích potřeb a podpora potencionálu každého jedince znamená nebyvalé zvýšení požadavků na růst kapacit také v zájmovém vzdělávání. Síť zařízení pro volný čas již nestačí a přestává být pro většinu žáků přímo dostupná, ať už z důvodu dopravních nebo sociálních. Základní tendencí se proto stává rozšíření funkce školy i do oblasti naplňování volného času pro všechny věkové kategorie. Škola existuje téměř každé obci a je tedy zvláště pro děti i jejich rodiče nejpřirozenějším a nejdostupnějším místem. Hlavní důvody vcházejí z nového pojetí školy, která posiluje svou výchovnou roli. Aby měla pro žáky osobní význam a byla pro ně smysluplná, musí poskytovat co největší množství příležitostí, podnětů a lákadel v nejrozmanitějších oborech činnosti a poznávání, aby o nich žáci vůbec věděli, mohli se o ně zajímat a pak si i vybrat. Škola je chápána jako chráněné místo, které poskytuje možnost si mnoho věcí zkusit nanečisto a bez rizika. Škola se stává otevřenou institucí, otevřenou pro rodiče i obec.*³⁶

Cílem současné výchovy a vzdělávání je vybavit děti příslušným „souborem klíčových kompetencí“³⁷ na úrovni, která je pro ně dosažitelná a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti.³⁸ Výchovu je nutné pojímat i jako formu primární prevence sociálně patologických jevů. Kromě toho se v dětech pěstuje vnitřní obranný mechanismus proti aktivnímu podílu na negativních jevech. K tomuto cíli napomáhá nabídka volnočasových aktivit a vlastní dispozice. Při pravidelných organizovaných aktivitách je potřeba vytvářet tzv. bezpečný prostor.

Cílem vzdělávací reformy je zlepšování úrovně vzdělanosti a kognitivních dovedností. „Rámcové vzdělávací programy vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatněním získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Vychází z koncepce celoživotního učení a formulují očekávanou úroveň vzdělání.“³⁹ (Více ve zmiňovaném školském zákoně.) Tato reforma byla přijata v roce 2002. V jejím průběhu byly

³⁶ Dostupné online z <http://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha> [cit.15.3.2014]

³⁷ Mezi tyto kompetence řadíme kompetence: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní.

³⁸ kol: Rámcový vzdělávací program. Praha: VÚP, 2007. str. 14.

³⁹ kol.: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2007. str. 10.

zařazeny do rámcových vzdělávacích programů klíčové kompetence jako jedny z hlavních cílů vzdělávání.⁴⁰

4.8. Školní vzdělávací program školního klubu

K žádoucímu dosažení cílů vzdělání ve školním klubu a k zajištění účelu, pro který je školní klub zřízen, nám pomáhá školní vzdělávací program (dále jen ŠVP). Přispívá k efektivnějšímu zájmovému vzdělávání a výchově a k rozvoji klíčových kompetencí. Při tvorbě vzdělávacího programu má být uplatněn tzv. kurikulární přístup. Ten vychází se z obecných cílů vzdělávací soustavy, formulované školským zákonem s přihlédnutím k pedagogice volného času a z konkrétních podmínek školy.

„ŠVP je základním pedagogickým dokumentem, který má inspirovat pedagogy, je nástrojem řízení a evaluace a poskytuje informace účastníkům volnočasových aktivit a jejich rodičům“⁴¹

Předností ŠVP pro školská zařízení je vytvoření otevřeného dokumentu jako společného díla, což vede ke zvýšené motivaci a participaci při naplňování cílů, které si jeho tvůrci sami vytvořili. Cílem ŠVP je přispět ke zkvalitňování zájmového vzdělávání ve školních družinách a školních klubech. *„Bude – li tento zveřejněný dokument obsahovat především atraktivní volnočasové činnosti sofistikovaně uspořádané do tematických celků, přinese informace zejména účastníkům jejich zákonným zástupcům, co mohou od zařízení očekávat, jaké aktivity jim zařízení nabízí“⁴²*

Při tvorbě ŠVP jsou zohledněny podmínky školy a jejího okolí. Vychovatelé využívají znalosti o sociálním a kulturním prostředí žáků, navštěvujících školní klub. Čerpají z vlastních zkušeností a vědí, co se osvědčilo a které oblasti je naopak potřeba pozměnit, aby bylo dosaženo nejefektivnějšího vytvoření či posílení klíčových kompetencí.

Základní škola i školská zařízení vydávají vlastní ŠVP, pod kterým je podepsán ředitel školy, a je vyvěšen na veřejně přístupném místě. Vytvořením vlastního ŠVP ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání může instituce reagovat na změny, jež

⁴⁰ Mezi tyto kompetence řadíme kompetenci k učení, řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní a mimo jiné k naplnění volného času.

⁴¹ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 162.

⁴² Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál, 2008, str. 156.

zásadním způsobem mění potřeby všech; tedy dětí, žáků, studentů i dalších účastníků vzdělávání. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 155)

ŠVP není konečným neměnným dokumentem. Měl by být koncipován tak, aby bylo možné pružně reagovat na nastalé situace. Může se jednat o konfliktní situace ve vztazích, patologické jevy, sociální problémy, nedostatky v učení. ŠVP lze doplňovat, upravovat a provádět v něm žádoucí změny. Při sestavování ŠVP je velmi vhodné spolupracovat s třídními učiteli i s ostatními pedagogy, působícími na škole, zejména s učiteli odborných předmětů. ŠVP by měl být přizpůsoben podmínkám vlastního zařízení. K determinantům, které mají vliv na provoz školského zařízení, patří demografické, sociální, personální složení účastníků a prostorové a materiální možnosti zařízení.

5. Shrnutí teoretické části diplomové práce

Způsob trávení volného času přináší některá rizika. Je zaznamenán zvýšený výskyt negativních jevů. Od roku 1990 se kriminalita mladistvých zvýšila trojnásobně, což je důsledkem, že si mnozí mladí lidé neumějí s volným časem poradit. Negativní jevy vždy souvisejí s výchovou, buď jsou výsledkem nedostatečné výchovy, nebo zdrojem výchovných obtíží. (Dvořáček, Praha, 2004, str. 116-122)

Obecně lze říci, že volný čas mohou děti naplňovat dvěma způsoby. Za pozitivní způsob využití volna se uvádí, když děti projevují zájem o cokoli prospěšného a smysluplného. A naopak negativně, kdy nuda a nic nedělání se změní v zlozvyk. Výsledkem nezájmu o smysluplnou činnost bývá pasivita, nedostatek sebeúcty a různé poruchy, které následně vedou k nevhodnému chování jednotlivce. Dochází pak ke vzniku sociálně patologických jevů podílejících se v nemalé míře na delikventním chování a jednání.

Způsob trávení volného času odráží kvalitu životního stylu jedince, a to s ohledem na očekávání společnosti, ve které žije. Pokud si jedinec nedokáže s volnem poradit a trávení jeho volného času nabývá charakteru rizikovosti, může vést až ke kriminálnímu jednání. Do konfliktu se dostává svoboda a volnost na jedné straně a vědomí povinnosti a zodpovědnosti na straně druhé. Mění se také hodnoty či vzory pro trávení volného času. Pro konkrétní skupiny dospívajících může být také příznačným

fenoménem nuda, konzumnost a situace, kdy jedinec nemá žádný volný čas. (Kaplánek, Praha, 2012, str. 45-53)

Cílem současné výchovy je vybavovat děti příslušnými kompetencemi, ale také odolávat nástrahám, které jim společnost připravuje. Děti by měly být v rámci prevence sociálně patologických jevů v zájmových útvarech přednostně vedeny k rozvíjení sociální kompetence. Organizovaná zájmová činnost s dětmi je označována jako primární prevence nežádoucích jevů. Vedoucí zajišťují program a mají nad nimi dozor.

Závažným problémem dnešní doby je konstatování, že vysoké procento dětí tráví svůj volný čas samy. Děti se se svým volným časem nenaučí dostatečně disponovat, což u nich může vést k nevhodnému způsobu trávení volného času. Do skupiny dětí, u nichž je riziko sociálně patologické činnosti, patří děti bez zájmu a děti, které sice navštěvují některé organizované zájmové činnosti, většinou na přání rodičů, ale neztotožňují se s nimi. (Hájek, Hofbauer, Pávková, Praha, 2008, str. 192 - 193)

„Volnočasové aktivity mají rozvíjet osobnost dítěte a naučit kvalitně využívat svůj volný čas, chápat jej jako významnou životní hodnotu. Pro vzbuzování a modelování návyků na trávení volného času slouží nejprve seznamování dítěte se širokou škálou volnočasových aktivit, pomoc při objevování vlastních dispozic a jejich rozvíjení, sestavování racionálního režimu dne, uvědomění si vlastních hodnot a rozvíjení zdravého sebevědomí atd.“⁴³

Člověk potřebuje pro spokojený život subjektivní pocit smysluplného využití času. *„Dlouhodobý nedostatek tohoto pocitu vyvolává u většiny z nás nespokojenost, rozladěnost až psychické trauma a bývá zdrojem různých výstřelků v chování.“⁴⁴*

⁴³ Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J.: Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2008, str. 193-194.

⁴⁴ Spousta, V.: *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996, str. 16.

PRAKTICKÁ ČÁST

Ve své diplomové práci jsem si stanovila určitý cíl. Chtěla jsem si ověřit, zda některé reálie Školního klubu Základní školy Bernarda Bolzana o.p.s. v Táboře, které považuji za významné, chápou stejně také žáci i rodiče, docházející do onoho klubu. Také mě zajímalo, zda se nějak dotýkají vlastní školy.

Během let vlastní praxe na naší škole jsem si udělala o její kvalitě přehled a došla k určitému poznání. V porovnání s jinými školními kluby, jsem postupně zjišťovala, proč je dobré mít svůj školní klub a v čem je náš lepší než jiné školní kluby. Porovnat školní kluby jsem měla možnost například v rozhovorech s kolegyněmi z jiných škol během let mých studií nebo při setkávání s vychovatelkami na různých pedagogických seminářích či školeních. V konfrontaci s jinými školními kluby jsem došla k závěru, že v našem školním klubu máme určité přednosti a specifika.

Také jsem chtěla ve své práci upozornit na přínos školních klubů obecně. Myslím si, že jich je stále nedostatek. Například ve městě jako je Tábor, který se řadí ke středně velkým městům v republice, jsou celkem pouze dva školní kluby, z nichž jeden je ten náš.

V teoretické části jsem se snažila vysvětlit pojem školní klub. V rozhovorech se často doslyším, že někdo ani přesně neví, co je školní klub, popř. ho ztotožňuje se školními družinami. V poznámkách jsem se snažila o pochopení školních klubů a o propagaci jeho významu.

V praktické části diplomové práce jsem se zaměřila na externí a interní podmínky školy a z nich odvodila přednosti. Uvedla jsem aktuální konkrétní priority sledovaného školního klubu. Chtěla jsem si ověřit, zda určité přednosti a specifika školy (dobře situovaná škola, moderně vybavený klub, škola rodinného typu) budou vnímána a hodnocena u žáků a rodičů stejně pozitivně jako u mne.

Otázky a hypotézy diplomové práce se týkají otázek volného času současně se začleněním konkrétního školního klubu. Odpovědi z dotazníku a rozhovory s účastníky klubu měly mé domněnky potvrdit popř. vyvrátit.

V závěru práce se zmiňuji, jaký přínos a pro koho Školní klub Bernarda Bolzana o.p.s. v Táboře přináší.

6. Cíl výzkumu

V jednotlivých bodech empirické části diplomové práce byl popsán stanovený cíl výzkumu, formulace hypotéz, výzkumné otázky, popis výzkumného vzorku, metoda sběru, šetření a vyhodnocení dat, shrnutí a závěry výzkumu. Na základě analyzovaných skutečností byly zpracovány výsledky výzkumu a jeho závěry.

Cílem výzkumného šetření bylo zjištění ověření priorit Školního klubu Základní školy Bernarda Bolzana o.p.s. v Táboře s ohledem na žáky, jejich rodiče a školu. Cílem bylo zjistit, jaké má daný školní klub přednosti pro žáky, co přináší rodičům a jaký vliv má existence školního klubu na vlastní školu.

Výzkumnou technikou užitou v tomto šetření byl anonymní dotazník pro žáky a strukturovaný rozhovor pro rodiče žáků a pro vychovatelky v klubu.

7. Formulace hypotéz

Před vlastní formulací výzkumných otázek byly vybrány nejdůležitější priority Školního klubu při Základní škole Bernarda Bolzana o.p.s. v Táboře.

Školní klub je situován v centru města s dobrou přístupností žákům, využívá lákavé nabídky okolí školy k vlastním aktivitám pro trávení volného času.

Prioritou školního klubu je kvalitní a dostatečné vybavení informačními technologiemi, moderní prostředí a vybavení.

Základní škola Bernarda Bolzana o.p.s. je školou, kde probíhá spolupráce rodiny a školy také po vyučování v rámci školního klubu.

Hypotézy byly postaveny na základě získaných teoretických údajů, které se týkaly pojmu školní klub v souvislosti s volným časem a zájmovým vzděláváním a na vlastních zkušenostech vychovatelky zkoumaného školního klubu. Na teoretickém podkladu, znalosti školy a jejího okolí a na základě vlastní praxe, byly stanoveny tyto hypotézy.

H1: Předpokládám, že když se školní klub nachází v centru města, kde je dostatečná nabídka atraktivních aktivit pro zájmovou činnost, většina žáků bude nabídku prostřednictvím klubu využívat několikrát týdně.

H2: Předpokládám, že docházka žáků do školního klubu je závislá na dostatečné kapacitě počítačů.

H3: Předpokládám, že počítače a možnost Wi-Fi připojení ve školním klubu slouží i k přípravě na vyučování a k osobnímu zájmovému vzdělávání.

H4: Předpokládám, že pokud prostředí a vybavení školního klubu umožňuje většině žáků dobře se bavit a nabízené prostory k činnosti vyhovují většině žáků, mohou zde být potřeby žáků uspokojovány.

H5: Vzhledem k tomu, že jsme školou rodinného typu s osobním přístupem k žákům, předpokládám, že o společné příležitostné aktivity pro rodiny a školní klub je zájem u nejméně jedné třetiny žáků školního klubu.

8. Výzkumné otázky

Pravdivost či nepravdivost hypotéz, měl ověřit dotazník sestavený z výzkumných otázek. Na základě logického sledu výzkumu otázky vycházejí ze stanovených hypotéz

Priorita:

Školní klub situovaný v centru města s dobrou přístupností žákům, využívá lákavé nabídky okolí školy k vlastním aktivitám pro trávení volného času.

H1

Předpokládám, že když se školní klub nachází v centru města, kde je dostatečná nabídka atraktivních aktivit pro zájmovou činnost, tak většina žáků tuto nabídku prostřednictvím klubu bude využívat.

Otázka č. 1

Využíváš nabídku, kterou poskytuje centrum našeho města (sportovní hřiště pro turnaje, volná prostranství k soutěžím a k hrám, exkurze v institucích, besedy se zajímavými lidmi...), pořádanou školním klubem k trávení volného času?

Otázka č. 3

Pokud chodíš do školního klubu, tak proč?

Otázka č. 2

Jak často docházíš do školního klubu?

Priorita:

Prioritou školního klubu je kvalitní a dostatečné vybavení informačními technologiemi a moderní prostředí a vybavení.

H2:

Předpokládám, že docházka žáků do školního klubu je závislá na dostatečné kapacitě počítačů.

Otázka č. 4

Ovlivňuje počet počítačů tvou docházku do školního klubu?

H3:

Předpokládám, že počítače a možnost Wi-Fi připojení ve školním klubu využívá většina žáků i k přípravě na vyučování a i k osobnímu zájmovému vzdělávání.

Otázka č. 5

Využíváš ve školním klubu počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu k přípravě na vyučování?

Otázka č. 6

K čemu nejvíce ve školním klubu využíváš počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu?

H4:

Předpokládám, že pokud prostředí a vybavení školního klubu umožňuje většině žáků dobře se bavit a nabízené prostory k činnosti vyhovují většině žáků, mohou zde být potřeby žáků uspokojovány.

Otázka č. 7

Nabízí ti prostor a vybavení školního klubu možnosti, aby ses tu dobře bavil(a)?

Otázka č. 8

Jestliže můžeš využívat k činnosti ve školním klubu během dne různé prostory školy, (školní hřiště, internet klub, tělocvična, kinosál, rukodělná dílna, knihovna...) uspokojuješ si tím své zájmy?

Priorita

ZŠ Bernarda Bolzana o.p.s. je školou, kde spolupráce rodiny a školy probíhá také po vyučování v rámci školního klubu

H5:

Vzhledem k tomu, že jsme školou rodinného typu s osobním přístupem k žákům, předpokládám, že o společné příležitostné aktivity pro rodiny a školní klub je zájem u nejméně jedné třetiny žáků školního klubu

Otázka č. 9

Jak hodnotíš vztahy mezi vychovateli a žáky?

Otázka č. 10

Zúčastňuješ se aktivit pro rodiny pořádanými školním klubem?

9. Popis zkoumaného vzorku

Do Základní školy Bernarda Bolzana o.p.s. v Táboře chodí 75 žáků z druhého stupně. Členy školního klubu je 67 žáků (89%). Počet respondentů odpovídá 63 členům školního klubu. (94%). Na otázky rozhovoru odpovídali čtyři vychovatelky a sedm rodičů.

Základní škola Bernarda Bolzana o.p.s. se nachází v historické části Starého města Tábora. Vzhledem k tomu, že školní klub sídlí v základní škole, která je přímo v centru města, tak nabídka exteriérových míst pro vyžití školního klubu je široká. V okolí několika stovek metrů od školy je možné dojít do cíle exkurzí, besed, výletů. V blízkosti školy jsou lesy, parky, hřiště, sportoviště. Strategické místo školy vybízí k docházce do školního klubu.

Časová nenáročnost vzhledem k dosahu nabídek umožňuje zúčastňovat se aktivit pořádaných školním klubem většině žáků. Velký podíl žáků bydlí v centru města. Pro žáky, kteří dojíždí, je důležité, že v blízkosti školy je několik zastávek MHD Tábor a linkových autobusů.

Školní klub v centru města, vzhledem k soustředěnosti úřadů, obchodů a služeb, je výhodnější také pro rodiče žáků.

Školní klub Bernarda Bolzana o.p.s. je oddělen od školní družiny s vlastní velkou místností. Jeho interiér odpovídá modernímu vybavení. K spokojenému pobytu žáků patří prostorné sedačky, pohodlné sedáky, několik stolků, variabilní nábytek, měkký koberec. Víceúčelové vybavení včetně pomůcek umožňuje naplňovat zájmy žákům středního věku. K uvolnění a odreagování slouží knihy, časopisy, společenské hry, stolní fotbal, stolní tenis, televize s DVD přehrávačem, počítače apod.

Žáci mohou využívat kromě vlastního školního klubu, také další prostory školy. K odpočinkovým činnostem využívá náš školní klub knihovnu, kinosál a relaxační část klubu. K rekreačním činnostem slouží tělocvična, školní hřiště. Variabilnost prostředí se nejvíce užívá u zájmové činnosti. Podle jejího zaměření využíváme k aktivitám rukodělnou, výtvarnou a keramickou dílnu, zoo koutek, chemickou a biologickou

laboratoř, tělocvičnu, kinosál. Při vzdělávacích činnostech je využívána počítačová učebna, internet klub, jazykové učebny, knihovna.

Hlavní zaměření školy spočívá v jazykové a v počítačové dovednosti. Školní klub umožňuje její prohlubování. Moderní informační technologie slouží k odpočinkové činnosti i k vzdělávání. Školnímu klubu je k dispozici internet klub, počítačová učebna, Wi-Fi připojení, televize, DVD přehrávač apod.

Škola je školou rodinného typu. V praxi to znamená spolupráce učitel- žák – rodič. Protože školu navštěvují pouze dvě až čtyři děti, dochází zde k bližšímu kontaktu mezi účastníky školy. Rodiče se aktivně zapojují do činnosti školy. Vazby mezi rodinou a školou se prohlubují společnými víkendovými nebo odpoledními aktivitami. Vztahy pedagogů k dětem a k rodičům jsou zde přátelské a osobní. Učitelé i vychovatelé mají opravdový zájem na tom, aby se děti ve škole cítili spokojeny.

„Být šťasten sám a jiné blažiti, to je hlavní úděl člověka“, řekl kdysi Bernard Bolzano. Jeho slova si pedagogický tým vybral jako motto pro svou práci.

10. Použitá metoda

10.1 Dotazníková metoda

Pro sběr dat byly jako vhodné nástroje zvoleny dotazník a strukturovaný rozhovor. Snahou bylo formulovat položky dotazníku a rozhovoru tak, aby byly získány potřebné informace k potvrzení či vyvrácení hypotéz od respondentů.

Při výzkumném šetření byl zvolen kvantitativní dotazník, s nímž lze v relativně krátkém čase získat velké množství dat a i jejich následná analýza a administrace dat je též relativně rychlá. Ke sběru údajů byl tedy použit anonymní nestandardní dotazník, jenž je nedílnou součástí diplomové práce jako její příloha.

Dotazník byl určen pro děti středního školního věku od 11 do 15 let (6. -9. třída), které navštěvují školní klub. Obsahoval celkem 10 položek. Položky byly formulovány tak, aby byly dětem dostatečně srozumitelné, jasné a jednoduché na vyplnění.

V dotazníku se objevily položky: uzavřené s odpovědí ano-ne popř. o doplňující údaj. (1, 4, 5, 7, 8, 10) a otázky škálové (2, 3, 6, 9, 10). Dotazníky byly respondentům distribuovány osobně.

10. 2 Strukturovaný rozhovor

Jako doplňková metoda k získání informací byl zvolen strukturovaný rozhovor s rodiči a s vychovatelkami pracujícími ve školním klubu.

Strukturovaný rozhovor byl veden s rodiči žáků docházejících do klubu. Možnost strukturovaného rozhovoru s rodiči byla značně omezena, jelikož žáci většinou přichází a odchází do školního klubu sami. Otázky kladené rodičů se týkaly důvodů, výhod a funkcí docházky jejich dítěte do školního klubu.

Otázky pro rodiče dětí ve školním klubu

1. Proč chcete, aby vaše dítě pobývalo ve školním klubu?
2. Vidíte výhodu v tom, že náš školní klub je v centru města?
3. Myslíte si, že se Vaše dítě může ve školním klubu vzdělávat?
4. Je pro Vás podstatné, že si Vaše dítě může ve školním klubu rozvíjet zájmy?
5. Na jaké úrovni pocítujete péči o Vaše dítě v době Vaší nepřítomnosti?
6. Vidíte přednosti ve škole rodinného typu?

Druhý strukturovaný rozhovor byl veden se čtyřmi vychovatelkami školního klubu. Vychovatelky ochotně odpovídaly na otázky a zároveň vyjadřovaly své postřehy. Otázky zjišťovaly, jaký vliv má vybavení a prostředí ve školním klubu na docházku a vzdělávání žáků a také jaký vliv má škola rodinného typu na mezilidské vztahy.

Otázky pro vychovatelky ve školním klubu

1. V čem osobně vidíte přednosti školního klubu?
2. Myslíte si, že vysoká úroveň informační technologie ve školním klubu je dostatečně využívána ke vzdělávání žáků ve volném čase?
3. Domníváte se, že školní klub nabízí dostatek podnětů k tomu, aby uspokojil potřeby a zájmy většiny žáků?
4. Myslíte si, že s věkem žáků zájem o programovou nabídku školního klubu klesá?
5. Máte pocit, že sociální klima v našem školním klubu je ovlivněno tím, že jsme školou rodinného typu?

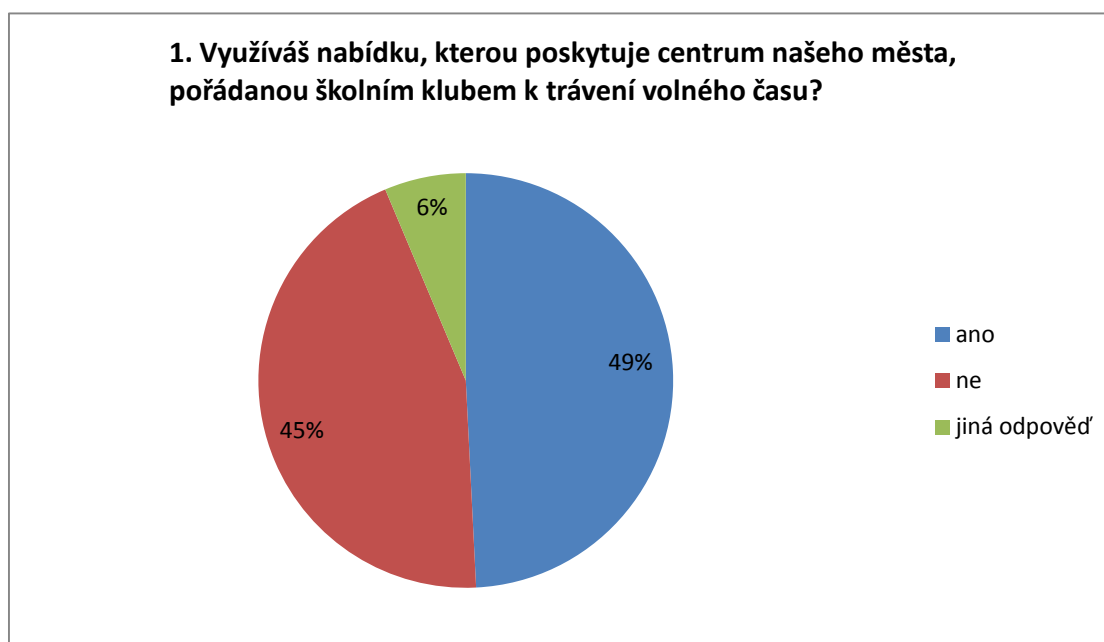
Sběr dat proběhl ve třech fázích. V první fázi byl distribuován dotazník určený žákům docházejících do školního klubu, v druhé fázi byl použit strukturovaný rozhovor

pro rodiče žáků a nakonec byl veden strukturovaný rozhovor s vychovatelkami školního klubu. Vyhodnocení dat proběhlo rozborem informací zjištěných z dotazníků. K doplnění údajů posloužily rozhovory. Výsledky šetření jsou uvedeny v tabulkách, v grafech a podrobněji popsány.

10. 3 Vyhodnocení dotazníku

OTÁZKA č. 1 Využíváš nabídku, kterou poskytuje centrum našeho města (sportovní hřiště pro turnaje, volná prostranství k soutěžím a k hrám, exkurze v institucích, besedy se zajímavými lidmi...), pořádanou školním klubem k trávení volného času?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

Graf č. 1 Využíváš nabídku, kterou poskytuje centrum našeho města, pořádanou školním klubem k trávení volného času?

Komentář k otázce č. 1

Cílem této otázky bylo zjistit, zda nabízený program přivádí žáky do školního klubu. Program je z velké části tvořen možnostmi, které centrum města Tábor má k dispozici. Vzhledem k tomu, že střed města je dostatečně koncentrovaný hřišti, lesoparky, institucemi, zajímavými místy, nabízí se pro činnost školního klubu velké množství

programové nabídky. Tím, že se může využívat pestrá a atraktivní nabídka města k zájmové činnosti ve školním klubu k volnočasovým aktivitám, nabízí se žákům efektivní využití volného času

V otázce, která sledovala využívání nabídky, které poskytuje centrum města k trávení volného času v rámci školního klubu, se 49 % žáků vyjádřilo kladně. 45 % žáků uvedlo, že nevyužívá program organizovaný školním klubem s přihlédnutím nabídky, jakou umožňuje centrum města. Z výsledků také vyplývá, že žáci šestých a sedmých tříd mají větší zájem o zajištěný program organizovaný školním klubem než žáci osmých a devátých tříd. Zbylých 6% se vyjádřilo neutrálně.

Tato skutečnost je ovlivněna tím, že žáci středního školního věku prochází velkými proměnami. Období raného školního věku, které je klidné a vyrovnané, přechází do fáze, kdy se jedinec transformuje do jiné podoby; začíná jinak prožívat sám sebe, projevují se u něj změny nálad, názorů, tužeb. Začíná se objevovat individualita a probouzet se konkrétní zájem o budoucnost. Z toho vyplývá, že čím jsou žáci starší, tím mají zájmy vymezenější a vyhraněnější. Hromadně organizovaná činnost u starších žáků nenachází již takový ohlas jako u žáků mladších.

OTÁZKA č. 2 Jak často docházíš do školního klubu?

- a) denně
- b) dvakrát až třikrát týdně
- c) vůbec

Graf č. 2: Jak často docházíš do školního klubu?

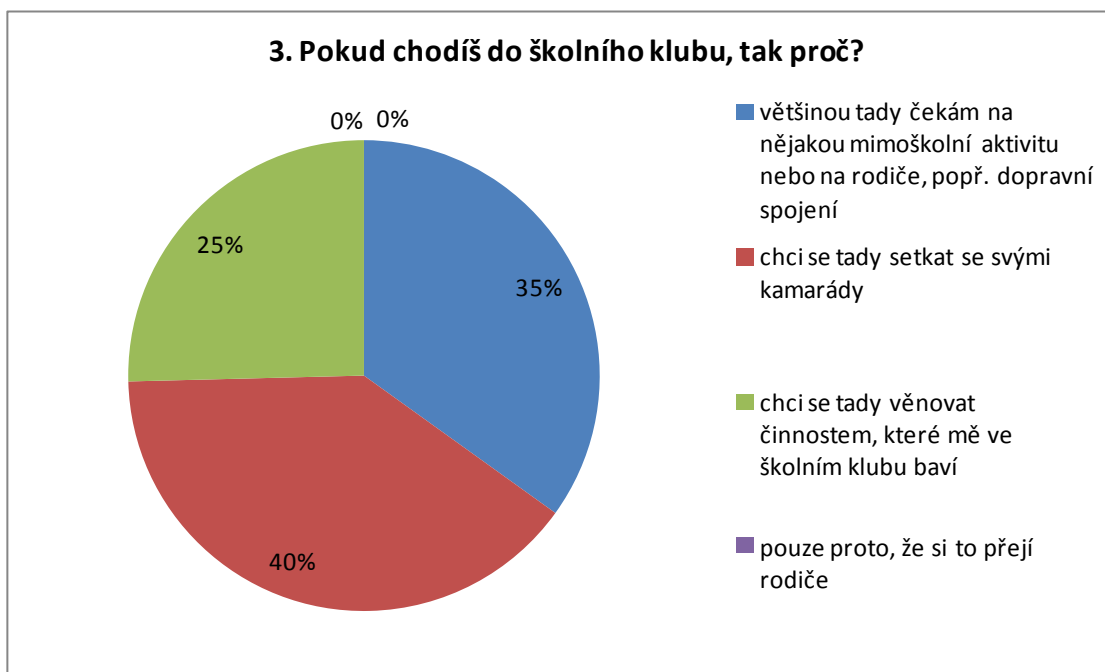
Komentář k otázce č. 2

Jednou z předností školního klubu je jeho snadná dostupnost. Nachází se ve škole, která je v centru města. Školní klub je otevřen ráno od sedmé do osmé hodiny a od jedenácté do šestnácti třiceti hodin. Žáci školního klubu, který je v nejfrekventovanější části města, mohou kdykoliv dobrovolně přijít a odejít. Vzhledem k mimoškolním aktivitám žáků, které jsou převážně soustředěny v centru města, má také zvýhodněnou polohu. Pro dojíždějící žáky je snadno dostupný, neboť zastávky autobusů jsou jen několik metrů od školy. Školní klub je otevřen i během polední pauzy, kdy žáci čekají na odpolední vyučování.

Denně využívá školní klub 24% žáků. Dvakrát až třikrát týdně dochází do školního klubu 62% žáků. 14% žáků, přestože jsou přihlášení, tak vůbec školní klub nenavštěvují.

OTÁZKA č. 3 Pokud chodíš do školního klubu, tak proč? Zaškrtni jednu odpověď.

- a) většinou tady čekám na nějakou mimoškolní aktivitu nebo na rodiče, popř. dopravní spojení
- b) chci se tady setkat se svými kamarády
- c) chci se tady věnovat činnostem, které mě ve školním klubu baví
- d) pouze proto, že si to přejí rodiče
- e) jiný důvod

Graf č. 3: Pokud chodíš do školního klubu, tak proč?

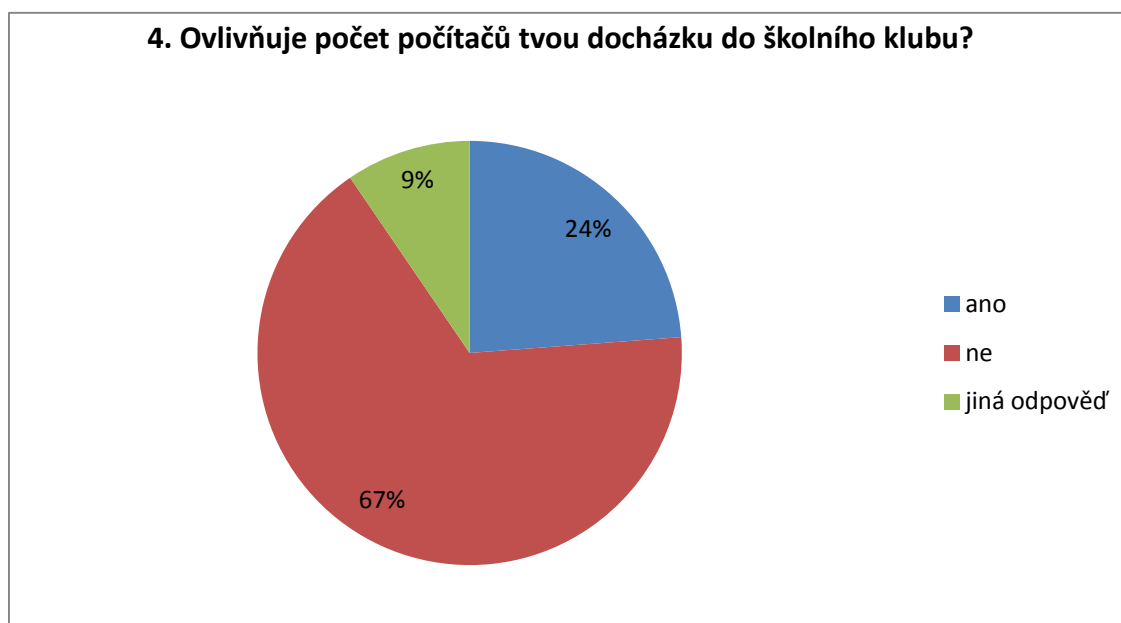
Komentář k otázce č. 3

Tato otázka sleduje důvod návštěvy školního klubu. Výsledek, že 40 % žáků využívá školní klub pro setkání se svými kamarády, vypovídá o tom, že školní klub naplňuje hlavně sociální funkci. Výhodou tohoto zařízení je, že do něj mohou žáci přicházet hned po vyučování a mohou se tam potkávat se žáky z jiných ročníků, čímž přispívá k rozvoji sociální kompetence.

O něco méně žáků využívá školní klub k čekání na rodiče, dopravní spojení nebo na mimoškolní aktivitu. Jedná se o 35% žáků. Tímto školní klub naplňuje hlavně preventivní funkci. Žáci, kteří se chtějí věnovat činnostem, které je tam baví, tvoří 25% z celkového počtu respondentů. Myslí se tím činnosti organizované i spontánní. Je tím obsažena výchovně-vzdělávací funkce. Odpověď, že si docházku do školního klubu přejí rodiče, nevybral žádný z dotazovaných. Ani jiná odpověď nebyla zaznamenána. Pouze ve dvou případech si respondenti vybrali současně dvě odpovědi, které nejsou započteny. Nepovažuji za podstatné je rozebírat. Předpokládám, že by se tím výsledky nějak zásadně změnily.

OTÁZKA č. 4 Ovlivňuje počet počítačů tvou docházku do školního klubu?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

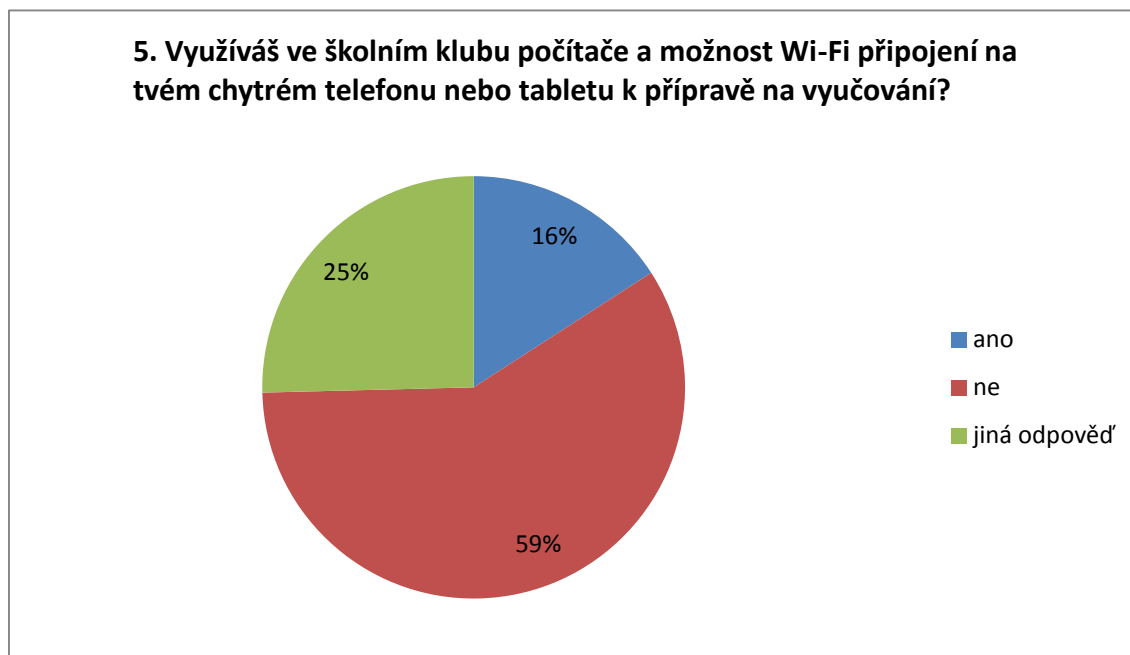
Graf č. 4 Ovlivňuje počet počítačů tvou docházku do školního klubu?

Komentář k otázce č. 4

Školní klub, který disponuje dostatečnou kapacitou počítačů, není pro 67 % žáků vzhledem k docházce rozhodující. Pouze pro 24 % žáků platí, že je pro ně množství počítačů ovlivňující pro docházku do školního klubu. Jiná odpověď znamenala, že počet počítačů je pro 9 % žáků zajímavý pouze o polední pauze. K vysvětlení dodávám, že někteří žáci využívají školní klub pouze o polední přestávce, kdy čekají na odpolední vyučování. V tu dobu, za podmínky, že je volný počítač, zůstávají ve školním klubu, jinak odchází ven. Nejmenší zájem o činnost na počítačích jeví žáci deváté třídy. Tito žáci podle dotazníkového šetření nejvíce ve školním klubu touží po setkávání se svými kamarády.

OTÁZKA č. 5 Využíváš ve školním klubu počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu k přípravě na vyučování?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

Graf č. 5: Využíváš ve školním klubu počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu k přípravě na vyučování?

Komentář k otázce č. 5

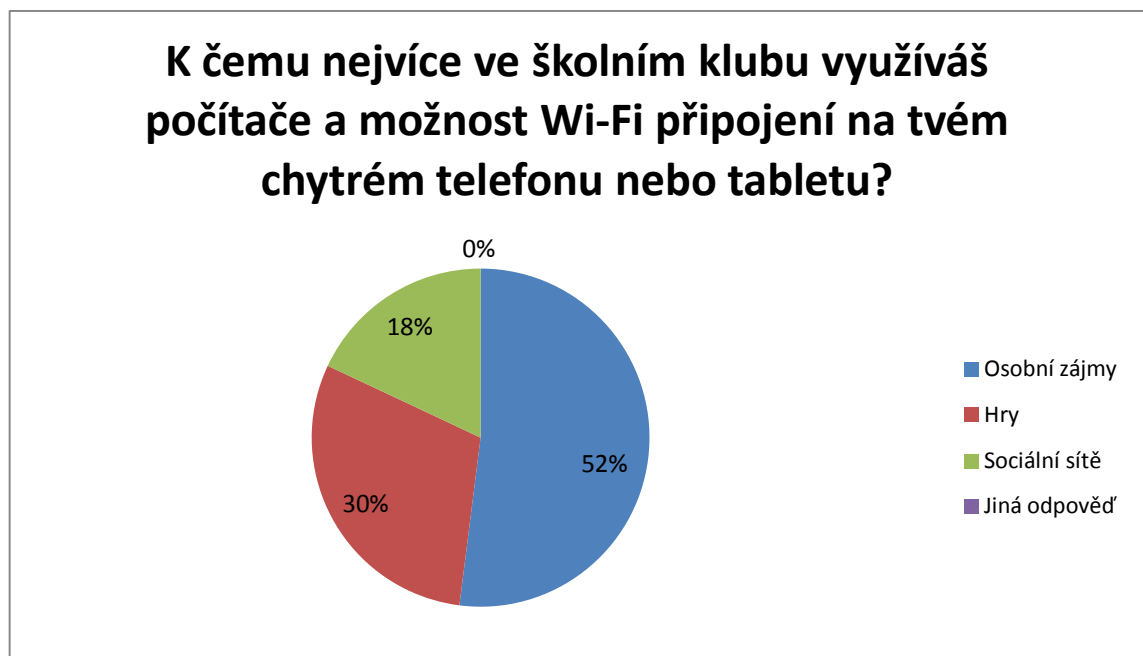
Jednou z činností ve školním klubu může být i příprava na vyučování. Vzhledem k dostupnosti a k podmínkám počítačového vybavení, se zde žáci mohou připravovat na výuku, plnit domácí úkoly. Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že pouze 16% žáků využívá počítače a možnost Wi-Fi připojení k přípravě na vyučování. 59% žáků informační technologie ve školním klubu k přípravě na vyučování nevyužívá. Zbýlých 25% žáků přiznalo, že si tímto způsobem dohledávají ve školním klubu informace na výuku pouze v případě zapomenutí domácího úkolu nebo nestihnutí přípravy na hodinu, a to především ráno před vyučováním nebo o polední pauze.

Na tomto výsledku je patrné, že školní klub není pro žáky vyhledávaným místem k přípravě na vyučování. I když příprava na vyučování patří do obsahu činností školního klubu, tak vzhledem k dobrovolnosti aktivit, je pro žáky nepopulární. Žáci

považují volný čas za svobodný, a tak nezahrnují do volnočasových aktivit plnění domácích úkolů a učení.

OTÁZKA č. 6 K čemu nejvíce ve školním klubu využíváš počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu? Zaškrtni jednu možnost.

- a) k vyhledávání informací pro osobní zájmy
- b) k hraní počítačových her
- c) ke komunikaci na sociálních sítích
- d) jiná odpověď

Graf č. 6 K čemu nejvíce ve školním klubu využíváš počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu?

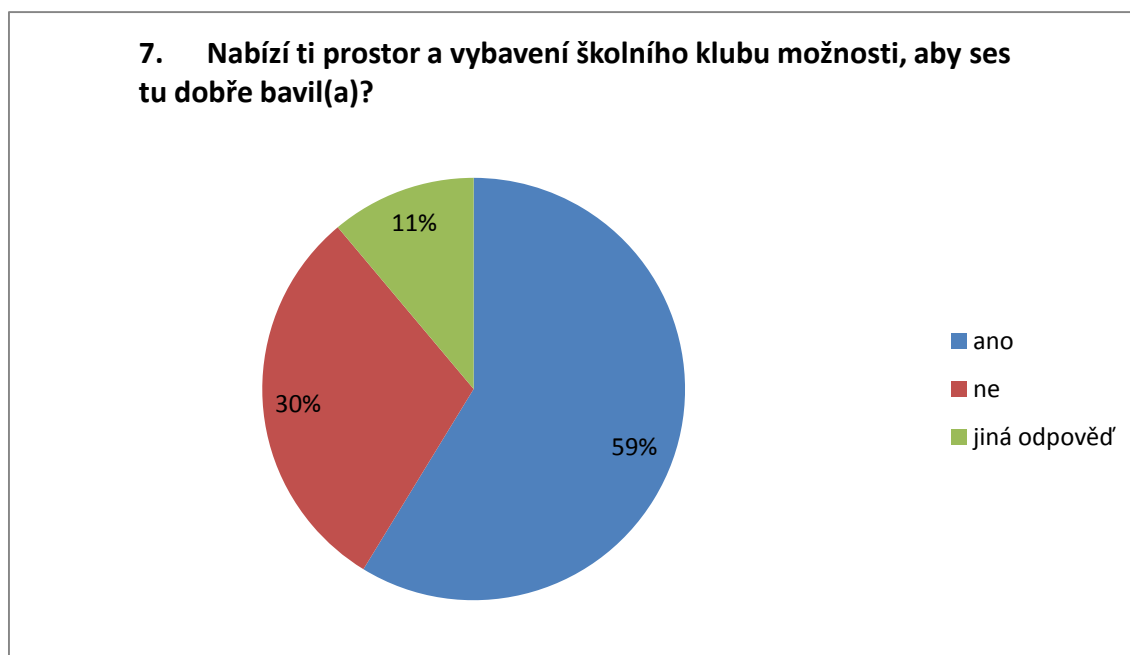
Komentář k otázce č. 6

Žáci, kteří tráví volný čas ve školním klubu, mohou využívat počítače a Wi-Fi připojení také k vyhledávání informací pro své vlastní potřeby. Získávat informace z internetu pro osobní zájmy využívá 52% žáků. Je zde nutné zmínit, že osobní zájmy tu nejsou nijak specifikované. Jedná se o pojem široký, takže nemůžeme určit, o jak kvalitní zájmy se jedná. Informace na počítači, mobilu nebo tabletu pro osobní zájmy nejčastěji hledají žáci ze sedmé a osmé třídy.

Ve školním klubu 30% žáků dává přednost počítačovým hrám. Počítačové hry hrají nejvíce žáci ze šesté třídy. Žáci deváté třídy o hraní počítačových her mají jen malý zájem. Věnují se spíše sdílení na sociálních sítích. Komunikaci na sociálních sítích upřednostňuje 18% žáků. Jiná odpověď nebyla zaznamenána.

OTÁZKA č. 7 Nabízí ti prostor a vybavení školního klubu možnosti, aby ses tu dobře bavil(a)?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

Graf č. 7 Nabízí ti prostor a vybavení školního klubu možnosti, aby ses tu dobře bavil(a)?

Komentář k otázce č. 7

Tato otázka souvisí jak s kvalitou, tak s kvantitou prostoru a vybavení školního klubu. Zájmové vyhranění žáků na druhém stupni je více specifické než u žáků na prvním stupni, proto je nutné vyhledávat a nabízet odpovídající prostředí. Vychovatel by měl sledovat současné trendy a uplatňovat je při tvorbě programu.

Žáci středního věku mají rádi moderní vybavení a víceúčelové zařízení. Je pro ně důležitá nabídka atraktivního a současným trendům odpovídajícího vybavení a prostor podněcující k rozmanitým aktivitám. Prostor a vybavení školního klubu umožňuje 59% žákům, aby se tu dobře bavilo. Toto procentuální zastoupení odpovědi poukazuje na spokojenost s prostředím většiny žáků. Zařízení, které naplňuje představy žáků, vede k uspokojování jejich zájmů a potřeb.

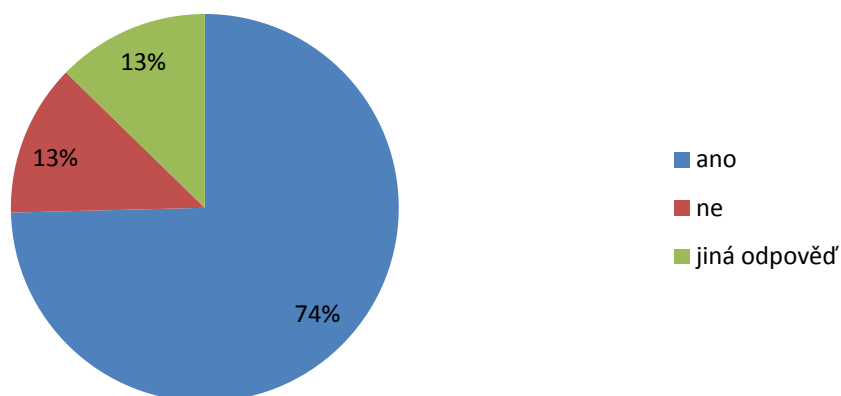
Nejvíce vítají prostředí školního klubu žáci ze šesté třídy. Po přechodu ze školní družiny, která má jiná kritéria vybavení, jim zařízení školního klubu přináší nové možnosti a příležitosti. Setkávají se tu s vymoženostmi informační technologie, s novými aktivitami pro střední školní věk, s volnějším přístupem.

Pro 30% žáků není školní klub místem, kde by se dobře bavili. Proč se tu žáci dobře nebaví, se můžeme domnívat, na základě několika výsledků v doplňujících odpovědích. Někteří žáci (11%) si přejí nadstandardní vybavení, které běžnému školnímu klubu neodpovídá. Jiní by raději vyměnili prostory klubu za méně formální. Některým zde chybí vybavení ke konkrétní zájmové činnosti.

OTÁZKA č. 8 Jestliže můžeš využívat k činnosti ve školním klubu během dne různé prostory školy, (školní hřiště, internet klub, tělocvična, kinosál, rukodělná dílna, knihovna...) uspokojuješ si tím své zájmy?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

8. Jestliže můžeš využívat k činnosti ve školním klubu během dne různé prostory školy, uspokojuješ si tím své zájmy?

Graf č. 8 Jestliže můžeš využívat k činnosti ve školním klubu během dne různé prostory školy, uspokojuješ si tím své zájmy?

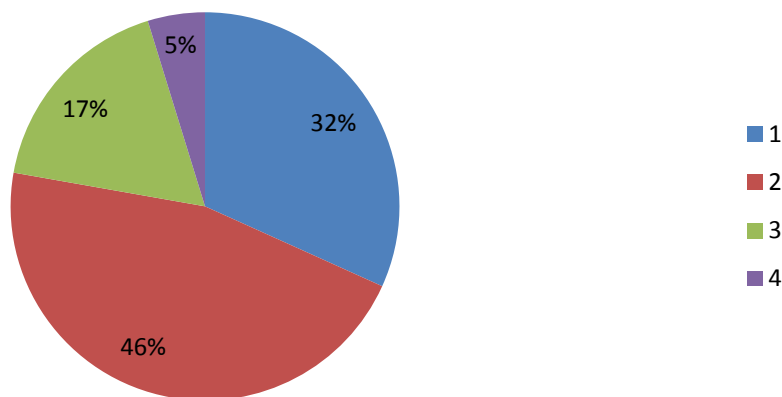
Komentář k otázce č. 8

Školní klub uplatňuje požadavky na realizaci výchovy ve volném čase. Jeden z požadavků je požadavek pedagogického ovlivňování volného času. Spočívá v adekvátní nabídce prostředí, činností a pomůcek. Jestliže aktivity probíhají ve vyhovujících, v zajímavých a v odborně vybavených prostorech, umožňují žákům vykonávat činnosti, které vedou k uspokojení jejich potřeb. Kladně odpovědělo 74% žáků. Záporně 13% žáků. Zbýlých 13% odpovědělo, že k uspokojení svých zájmů nabízené prostory někdy vyhovují, ale jindy by si zvolili zcela jiné.

OTÁZKA č. 9 Jak hodnotíš vztahy mezi vychovateli a žáky? (ohodnot' známkou jako ve škole)

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4

9. Jak hodnotíš vztahy mezi vychovateli a žáky?

Graf č. 9 Jak hodnotíš vztahy mezi vychovateli a žáky?

Komentář k otázce č. 9

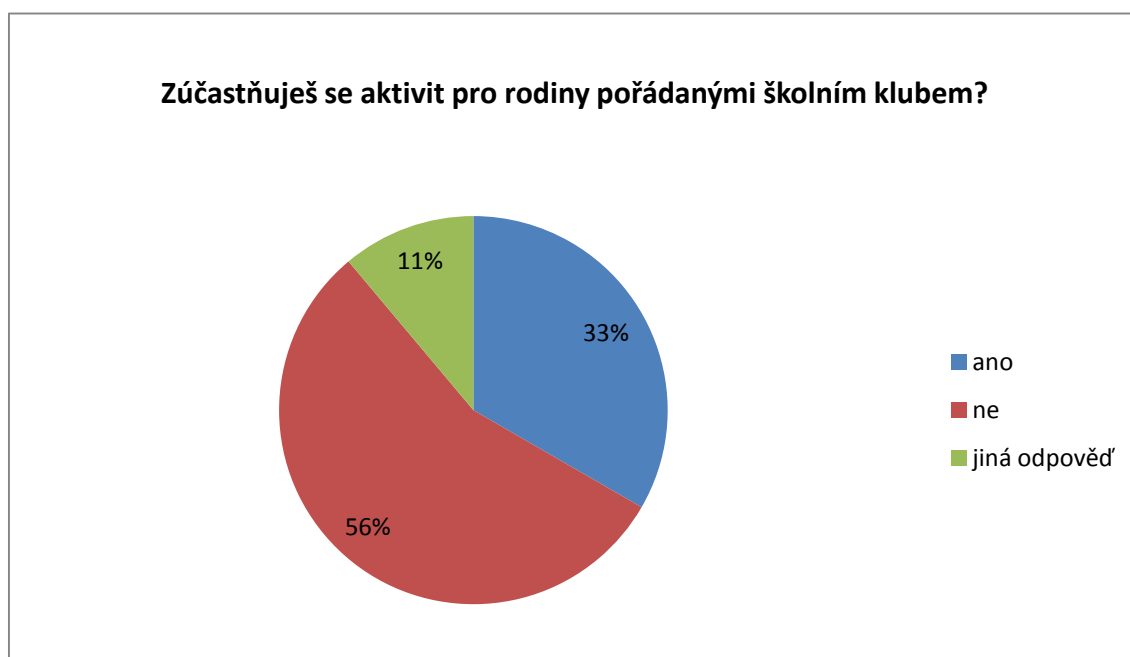
Sociální klima prostředí ovlivňuje žáka a naopak. Příznivé klima školního klubu je podporováno otevřenou atmosférou a uvolněnějšími vztahy, které v něm panují. Pokud žáci ve školním klubu mají pocit, že jim vychovatelé rozumí, může se mezi nimi vytvořit partnerský vztah. Žáci středního školního věku oproti mladšímu školnímu věku mají vyhraněnější názory, jsou emocionálnější a citlivější k autoritám. Zda a jak dokáže vychovatel žáka zaujmout, záleží na jeho osobnostních kvalitách.

Žáci nejčastěji hodnotili vztahy k vychovatelkám známkou dvě. Jedná se o 46% žáků. Za výborné vztahy mezi vychovatelkami a žáky považuje 32% žáků. Jen 17% žáků dalo vztahům trojku a pouze 5% žáků si myslí, že jsou vztahy ve školním klubu na dostatečnou.

Nejhorší hodnocení dostali vychovatelky od žáků šesté třídy. Tento výsledek je možné odůvodnit tím, že žáci přicházejí do nového prostředí a kontaktů a teprve se zde učí žít. Nejlepší známky dávali žáci osmé a deváté třídy. To, jak žáci vztahy hodnotí, vychází z jejich získaných zkušeností a z jejich uvědomělosti. Pro vychovatelky je to dobrá vizitka, když žáci z vyšších ročníků dávají takové známky.

OTÁZKA č. 10 Zúčastňuješ se aktivit pro rodiny (velikonoční a vánoční dopoledne, dětský den, turistické soboty, turnaje pro rodiče s dětmi...) pořádanými školním klubem?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď

Graf č. 10 Zúčastňuješ se aktivit pro rodiny pořádanými školním klubem?

Komentář k otázce č. 10

Škola rodinného typu znamená spolupráci učitel, žák, rodiče. Na tomto základě jsou postaveny i vztahy ve školním klubu. Pro prohloubení vzájemných vztahů školy a rodiny pořádá školní klub příležitostné aktivity. Patří mezi ně velikonoční, vánoční dopoledne, turnaje pro rodiny, sobotní turistický kroužek, dětský den apod. Společně strávený čas vychovatelek, žáků a rodičů při volnočasových aktivitách přináší obohacující zážitky, přispívající ke zkvalitnění mezilidských vztahů.

Aktivit pro rodiny se zúčastňuje 33% žáků. Více žáků 56% nemá zájem o společné rodinné akce. Jsou to především žáci z osmé a deváté třídy. Zbylých 11% žáků vypovědělo, že by se případně aktivit zúčastnili, ale rodiče nemají čas nebo zájem o tyto činnosti.

10. 4 Ověření hypotéz

H1 Předpokládám, že když se školní klub nachází v centru města, kde je dostatečná nabídka atraktivních aktivit pro zájmovou činnost, tak většina žáků tuto nabídku prostřednictvím klubu bude využívat.

Tato hypotéza se potvrdila.

V otázce, která sledovala využívání nabídky, které poskytuje centrum města k trávení volného času v rámci školního klubu, se 49 % žáků vyjádřilo kladně. 45 % žáků uvedlo, že nevyužívá program organizovaný školním klubem s přihlédnutím nabídky, jakou umožňuje centrum města. Zbýlých 6% se nevyjádřilo.

Rodičům vyhovuje školní klub v daném místě. Hlavní důvod je celková dostupnost.

Zároveň je těší, že školní klub umožňuje jejich dětem zúčastňovat se programové nabídky. Berou ji jako vhodné doplnění vzdělání.

Vychovatelky připomínají, že zájem o aktivity školního klubu klesá s věkem žáků. Jsou si vědomy, že je to jejich povinnost, připravovat volnočasové aktivity odpovídající věku dětí.

H2 Předpokládám, že docházka žáků do školního klubu je závislá na dostatečné kapacitě počítačů.

Tato hypotéza se nepotvrdila.

Školní klub disponující dostatečnou kapacitou počítačů, neovlivňuje 67 % žáků k jeho docházce. Pouze pro 24 % žáků je počet počítačů k docházce do školního klubu určující. Dostatečnou kapacitu počítačů zajímá 9% žáků pouze o polední pauze, v čase , kdy dochází do klubu.

H3 Předpokládám, že počítače a možnost Wi-Fi připojení ve školním klubu využívá většina žáků i k přípravě na vyučování a i k osobnímu zájmovému vzdělávání.

Tato hypotéza se potvrdila pouze částečně.

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že pouze 16% žáků využívá počítače a možnost Wi-Fi připojení k přípravě na vyučování a 59% žáků informační technologie ve školním klubu k přípravě na vyučování nevyužívá. Plnění domácích úkolů využije 25% žáků pouze v nutném případě. (zapomenutí úkolu apod.)

Rodiče také většinou nežádají, aby jejich dítě vypracovalo úkoly ve škole a aby se připravovalo na vyučování ve školním klubu.

Vychovatelky přestože jsou si vědomy kvalitního vybavení počítačové učebny, nevidí školní klub vzhledem k velkému počtu žáků a k malému osobnímu prostoru jako ideální místo k přípravě na vyučování.

Získávat informace z internetu pro osobní zájmy využívá 52% žáků. 30% žáků dává přednost počítačovým hrám a komunikaci na sociálních sítích upřednostňuje 18% žáků. Přestože se druhá část hypotézy potvrdila, otázkou zůstává, na kolik jsou vyhledávané zájmy vhodné a kvalitní pro žáky středního věku.

H4 Předpokládám, že pokud prostředí a vybavení školního klubu umožňuje většině žáků dobře se bavit a nabízené prostory k činnosti vyhovují většině žáků, mohou zde být potřeby žáků uspokojovány.

Tato hypotéza se potvrdila.

Prostředí a vybavení školního klubu umožňuje 59% žákům, že se tu dobře baví. Pro 30% žáků není školní klub místem, kde by se dobře bavili. Ostatní žáci (11%) uvádějí podmínky, které většinou neodpovídají školskému zařízení.

Školní klub nabízí vyhovující prostory pro činnost 74% žákům. Pro 13% žáků nejsou uspokojující nabízené prostory. Zbýlých 13% odpovědělo, že k uspokojení svých zájmů nabízené prostory někdy vyhovují, ale jindy by si zvolili zcela jiné.

Rodiče oceňují, že jejich dítě může ve školním klubu vykonávat zájmovou činnost. Buď ve formě zájmových kroužků, organizovaných aktivit nebo ve spontánní činnosti. Protože nabídka zájmových kroužků je zde široká, existuje reálná možnost uspokojit zájmy většině žáků. Žáci v tomto případě nemusí odcházet za mimoškolními aktivitami a mohou nadále zůstat ve škole. V programu, který školní klub pro žáky připravuje, rodiče spatřují spontánní a přirozené získávání informací a dovedností.

Rodiče vypovídali, že pokud žáci zůstávají v prostorách školního klubu v době jejich nepřítomnosti, znamená to pro ně větší klid a jistotu. Jsou vděční za to, že jejich dítě není vystaveno rizikům vnějšího prostředí a že se tedy nebude pokoušet o nevhodné chování. U všech respondentů z řad rodičů byl kladný ohlas na úroveň zaopatření dětí v době jejich nepřítomnosti a rodiče těšilo, že jejich děti nemusí nutit k docházce do školního klubu.

Vychovatelky si myslí, že zájmové vzdělávání ve školním klubu přináší srovnatelný přínos jako při školním vzdělávání. Získávání poznatků v zájmovém vzdělávání probíhá přijatelnější formou a pro žáky se tím stává zajímavější a akceptovanější. Prohlubování a kultivace zájmů je výhodné nejen pro žáka samotného, kdy může mít i význam kompenzační, ale dovednosti v zájmové činnosti mohou přinášet prospěch i celé škole. Úspěchy žáků v zájmové činnosti mohou školu reprezentovat na různých soutěžích.

Vzhledem k velké návštěvnosti školního klubu si vychovatelky myslí, že je prostředí a vybavení pro žáky ve školním klubu vyhovující. Při obnovení a dokoupení vybavení (her, pomůcek, elektroniky) vychovatelky zaznamenávají zvýšený počet žáků. Vychovatelky vědí, že pro zájem o docházku do školního klubu musí reagovat na aktuální potřeby dětí a mládeže.

H5 Vzhledem k tomu, že jsme školou rodinného typu s osobním přístupem k žákům, předpokládám, že o společné příležitostné aktivity pro rodiny a školní klub je zájem u nejméně jedné třetiny žáků školního klubu.

Tato hypotéza se potvrdila.

Společných aktivit pro rodiny se zúčastňuje 33% žáků. Více žáků (56%) nemá zájem o společné rodinné akce. Zbylých 11% žáků vypovědělo, že by se případně aktivit zúčastnili, ale rodiče nemají čas nebo zájem o tyto činnosti.

Pro rodiče škola rodinného typu přináší podle jejich vyjádření pocit důvěry. Škola rodinného typu znamená, že se rodiče sami zapojují do děje kolem školy. To platí i v rámci klubu. Spolupracují s námi například jako vedoucí zájmových kroužků, zprostředkovávají nám aktivity (exkurze, besedy, výlety) pro zájmovou činnost, přináší podněty. Na rodičovských schůzkách se schází dítě, rodič, učitel. Učitel je informován o chování žáka i od vychovatele školního klubu.

Vychovatelky vypovídaly, že kontakty s rodiči navazují tím způsobem, že pořádají několikrát v roce společné akce pro děti a rodiče. To, že se jedná o školu rodinného typu, dokazují užší vztahy mezi dítětem, rodičem a vychovatelem. Podle vychovatelek je sociální klima školního klubu osobnějším vztahy dětí, rodičů a pedagogů ovlivněno. Vychovatelky takto usuzují i na základě hodnocení vztahů vychovatelky a žáka. Žáci nejčastěji hodnotili vztahy k vychovatelkám známkou dvě. Jedná se o 32% žáků. Za výborné vztahy mezi vychovatelkami a žáky považuje 46% žáků. Jen 17% žáků dalo vztahům trojku a pouze 5% žáků si myslí, že jsou vztahy ve školním klubu na dostatečnou.

11. Závěr

Volnočasové aktivity se stávají významným celoživotním činitelem. Kvalitní využití volného času je cílem výchovy ve volném čase. Jedním ze zařízení, kde výchova ve volném čase probíhá je školní klub. Patří mezi školská zařízení zájmového vzdělávání.

Ve své diplomové práci jsem ověřovala, zda zvolené přednosti Školního klubu Bernarda Bolzana o. p.s. v Základní škole v Táboře, které považuji za priority, jsou objektivní. Chtěla jsem se přesvědčit, že je tak stejně chápou i naši žáci a jejich rodiče. Potřebovala jsem zpětnou vazbu, od žáků docházejících do školního klubu včetně jejich rodičů. Vybrané priority jsem si tak chtěla ověřit.

Přednosti našeho školního klubu, které já osobně považuji za přínosné a výhodné, jsem vybrala na základě znalostí školy, kde školní klub sídlí, jejího okolí, charakteristiky a podmínek školy. Zohlednila jsem je k potřebám a k zájmům žáků.

Svou diplomovou práci jsem chtěla obecně upozornit na důležitost školních klubů. Vyzdvižením našich předností jsem se snažila upozornit, co vše žákům, rodičům i škole může náš školní klub nabídnout.

Vzhledem k současné situaci v oblasti trávení volného času mladých lidí, považuji za velmi potřebné propagovat školská zařízení. Pracuji jako vychovatelka ve školním klubu a není mi lhostejné, jak děti a mládež tráví čas volna. Z tohoto důvodu jsem si i toto téma vybrala ke své diplomové práci.

Předložila jsem si určité hypotézy, které mi měly pomoci prověřit priority. Zvolené priority nejsou zmíněny v ŠVP. Byly vybrány na základě volby vychovatelky a odsouhlaseny ředitelem školy a školského zařízení. Na výše uvedených východiscích a na základě vlastních zkušeností zkoumaného školního klubu, byly stanoveny tyto priority:

Školní klub je situován v centru města s dobrou přístupností žákům, využívá lákavé nabídky okolí školy k vlastním aktivitám pro trávení volného času.

Prioritou školního klubu je kvalitní a dostatečné vybavení informačními technologiemi, moderní prostředí a vybavení.

Základní škola Bernarda Bolzana o.p.s. je školou, kde probíhá spolupráce rodiny a školy také po vyučování v rámci školního klubu.

Na základě provedeného šetření jsem získala následující informace:

Aktivity zájmové činnosti školního klubu umožněné prostřednictvím atraktivní nabídky centra města většina žáků využívá.

Snadná dostupnost školního klubu v centru města přivádí k jeho docházce většinu žáků několikrát týdně.

Docházka do školního klubu není závislá na dostatečné kapacitě počítačové kapacity.

K přípravě na vyučování počítače a možnost Wi-Fi připojení ve školním klubu většinou neslouží.

K vyhledávání informací pro osobní zájmy počítače a možnost Wi-Fi připojení ve školním klubu většina žáků využívá.

Prostředí a vybavení školního klubu umožňuje většině žáků dobře se bavit.

Nabízené prostory k činnosti uspokojují potřeby většině žáků.

Vztahy mezi dětmi a pedagogy jsou v převážné většině hodnoceny chvalitebně a často i výborně.

O společné příležitostné aktivity pro rodiny a školní klub, vzhledem k rodinnému typu školy, je zájem u jedné třetiny žáků školního klubu.

Výsledky šetření jsou popsány v kapitole Ověření hypotéz.

Zjistila jsem, že nabídku aktivit ve školním klubu většina žáků využívá. Výsledek mě přesvědčil, že prováděné aktivity v rámci školního klubu mají svůj účel. Centrum města Tábora nabízí atraktivní volnočasové aktivity, které školní klub využívá. Lákavá nabídka aktivit a dobrá lokalita školního klubu přivádí žáky do školního klubu. Školní klub tím působí především k osvojování si kladných volnočasových činností a jejich funkcí přispívají k prevenci patologických jevů.

Zájmovému vzdělávání se ve školním klubu věnuje více jak polovina žáků. Vzdělávání z internetu, patří ke způsobu učení, které žákům vyhovuje. Vzhledem k tomu, že školní klub disponuje dostatečným množstvím počítačů a celková úroveň informační technologie je špičková, tak každý zájemce o zájmové vzdělávání může být uspokojen.

Podle zjištění více jak půlka respondentů odpověděla, že je prostředí a vybavení ve školním klubu baví. Činnostmi si ve školním klubu uspokojují své potřeby. Dochází tím k naplňování výchovně vzdělávací, zdravotní a sociální funkce. Tím, že žáci nevyhledávají nevhodná prostředí k volnočasovým aktivitám, přispívá školní klub k preventivní funkci. Vyhovující prostředí žáci dokazují tím, že se tam dobrovolně a ve vysokém počtu vrací.

Podporovat vazby mezi dětmi, rodiči a školou je jedna z charakteristik naší školy. Tento zájem má také školní klub. O víkendech a v čase volna pořádá školní klub společné aktivity pro rodinu a školu, čímž se posiluje blízkost vzájemných vztahů. Z vyhodnocení dotazníků jsem zjistila, že společné akce školního klubu a rodiny jsou žádané. Tím je naplňován status školy - škola rodinného typu.

Přednosti školního klubu, které já považuji za priority, chápou podobně i žáci i rodiče naší školy. Z odpovědí z dotazníků od dětí a z rozhovorů od rodičů jsem došla k zjištění, že priority vnímají podobně:

Lokalita školního klubu jim připadá vzhledem k nabízeným volnočasovým aktivitám a k dosahu výhodná.

Moderní vybavení a informační technologie ve školním klubu je pro ně žádoucí. V této prioritě se jedna hypotéza nepotvrdila a druhá jen částečně (počítače nerozhodují o docházce do školního klubu a počítače neslouží k přípravě na vyučování). Za přednost berou také moderní vybavení a dostatečně komfortní prostory.

Škola rodinného typu, jak ji máme uvedenou i v charakteristice školy, má význam ve spolupráci dětí, rodičů a pedagogů. Tím, jak hodnotí vztahy a tím, že se zúčastňují žáci a rodiče klubových volnočasových aktivit, předpokládám, že školu rodinného typu uznávají a oceňují.

Dokázat priority školního klubu, jsem chtěla tím způsobem, že podám dostatek důkazů. Jako důkaz měly posloužit potvrzené a objasněné hypotézy. Na základě získaných údajů jsem chtěla ukázat, co může školní klub poskytnout dětem a jaké výhody přináší rodičům. Pro samotnou školu má existence školního klubu důležitý význam v oblasti prevence patologických jevů, při výuce čerpá z předností zájmového vzdělání a oceňuje vzájemné vztahy, které jsou posilovány sociální funkcí ve školním klubu. Došla jsem k celkovému závěru, že školní klub Základní školy Bernarda Bolzana o.p.s v Táboře má výše zmiňované priority.

Žijeme v době, kdy v civilizovaných industriálních společnostech narůstá smysl práce na sobě, potřeba něco samostatně vytvořit, co přinese potěšení a užitek. Požaduje se humanizace pracovního a školního života, do popředí se dostává vlastní aktivita a orientace na kvalitu prožívání životního času. Radost ze života, otevřenost, družnost, pomoc sobě samému by měly být považovány za stejně důležité jako odpovědnost a výkonnost. Školy by měly zprostředkovat dětem mládeži novou způsobilost – kompetenci pro jednání ve volném čase. Nezastupitelnou roli zde hrají i školská zařízení zájmového vzdělávání, např. školní kluby.

12. Seznam použité literatury

ČINČERA, J., KAPLÁNEK, M., SÝKORA, J. Tři cesty k pedagogice volného času. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-611-6

DVOŘÁČEK, J. Základy pedagogiky. Praha: Univerzita Karlova: Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-159-1

HADJ-MOUSSOVÁ, Z. Pedagogická psychologie pro vychovatele. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7290-243-1

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času. Praha: Univerzita Karlova Praha: Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-128-1

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1

HÁJEK BEDŘICH, JIŘINA PÁVKOVÁ a kolektiv, Školní družina. 2. vydání, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3

HELUS, Z. Osobnost a její vývoj. Praha: Univerzita Karlova Praha: Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-396-2

HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5

HOFBAUER, B., Kapitoly z pedagogiky volného času. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3

KAPLÁNEK, M. Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4

KAPLÁNEK, M., Čas volnosti – čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3

KRATOCHVÍLOVÁ, E. Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010. ISBN 978-80-8082-330-6

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

MACEK, M. Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. Praha: NIDM, 2007. ISBN 978-80-86784-41-0

MATĚJČEK, Z. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1996. ISBN 08-056-89

NĚMEC, J. Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3

PÁVKOVÁ, J., Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6

PRŮCHA J. Přehled pedagogiky. 2. Aktualizované vydání, Praha. Portál, 2006. ISBN 80-7178-944-5

PRŮCHA, J., JANÍK, T., RABUŠICOVÁ, M. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

PRÁŠILOVÁ MICHAELA, Tvorba vzdělávacího programu. 1. vydání, Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-712-7

PŘADKA, M. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2033-4

SPOUSTA, V. Kapitoly z pedagogiky volného času. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1274-9

O VÝCHOVĚ A VOLNÉM ČASE (KONFERENCE) O výchově a volném čase: sborník z mezinárodní konference. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2006. ISBN 978-80-86633-97-8

13. Přehled grafů

Graf č. 1

Využíváš nabídku, kterou poskytuje centrum našeho města, pořádanou školním klubem k trávení volného času?

Graf č. 2

Jak často docházíš do školního klubu?

Graf č. 3

Pokud chodíš do školního klubu, tak proč?

Graf č. 4

Ovlivňuje počet počítačů tvou docházku do školního klubu?

Graf č. 5

Využíváš ve školním klubu počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu k přípravě na vyučování?

Graf č. 6

K čemu nejvíce ve školním klubu využíváš počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu?

Graf č. 7

Nabízí ti prostor a vybavení školního klubu možnosti, aby ses tu dobře bavil(a)?

Graf č. 8

Jestliže můžeš využívat k činnosti ve školním klubu během dne různé prostory školy, uspokojuješ si tím své zájmy?

Graf č. 9

Jak hodnotíš vztahy mezi vychovateli a žáky?

Graf č. 10

Zúčastňuješ se aktivit pro rodiny pořádanými školním klubem?

14. Přílohy

Školní družina, školní klub při Základní škole Bernarda Bolzana o. p. s. v Táboře
Zápisní lístek do školní družiny, školního klubu pro školní rok 2013/2014

Příjmení a jméno žáka/žákyně	<input type="text"/>		
Rodné číslo	<input type="text"/>	Kód zdrav. pojišťovny	<input type="text"/>
Třída	<input type="text"/>		
Bydliště	<input type="text"/>	PSČ	<input type="text"/>
Upozornění na zdravotní problémy žáka/žákyně	<input type="text"/>		
Příjmení a jméno matky	<input type="text"/>		
kontaktní telefon	<input type="text"/>		
Příjmení a jméno otce (zákonného zástupce)	<input type="text"/>		
kontaktní telefon	<input type="text"/>		
Datum	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
			podpis zákonného zástupce žáka/žákyně

Uvedené údaje podléhají ochraně zejména podle zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Razítka školy
(podlouhlé)

Třída:

Záznamy o práci

ve volitelném předmětu
v nepovinném předmětu
v zájmovém útvaru*)

Školní rok /

.....
ředitel(ka)

.....
vyučující

*) Nehodí se škrtněte

ŠKVT 49 333 0 - 034

809

26/009

Školní družina - školní klub

v

Zakladní škola Bošovice P. 407

Školní družina - školní klub P. 407 258 390 01

PŘEHLED VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PRÁCE

SEVT 40 185 1

0000

3673662000

Školní družina – klub

v

školní rok /

DOCHÁZKOVÝ SEŠIT

Pozn. Docházkový sešit je určen pro evidenci žáků, kteří navštěvují školní družinu nebo klub pouze v některých dnech nebo nepravidelně.

Činnost zahájena dne

ukončena dne

Vedoucí zařízení:

Vychovatel/ka:

SEVT 49 183 100

I/12

1554/2012

49183100

ROČNÍ PLÁN ŠKOLNÍHO KLUBU

2013/2014

ZÁŘÍ

Zážitky z prázdnin

- Soutěž „O nej... foto z prázdnin“
- Výtvarná soutěž „PRÁZDNINY“
- Zeměpisná soutěž - kvíz
- Šipkovaná

ŘÍJEN

Pomáháme přírodě

- Turnaj: karty „PEXESO“
- Výtvarná soutěž „PŘÍRODA“
- Biologická soutěž - kvíz
- Exkurze do botanické zahrady
- Exkurze na sádky
- Drakiáda
- Sběr kaštanů

LISTOPAD

Doba pohádek

- Turnaj: společ. hra „ČLOVĚČE, NEZLOB SE!“
- Výtvarná soutěž „POHÁDKA“
- Pohádkový kvíz
- Exkurze do mlýna
- Exkurze do divadla
- Exkurze do knihovny
- Sběratelská burza

PROSINEC

- Čas Adventu a Vánoce
- Výtvarná soutěž „VÁNOCE“
- Mikulášské pečení perníčků
- Klubová vánoční dílna
- Návštěva vánoční výstavy
- Vánoční dopoledne pro veřejnost

LEDEN

Zdravý život

- Turnaj: společ. hra „ŽÍŽALY“
- Výtvarná soutěž „ZIMNÍ RADOVÁNKY“
- První pomoc – kvíz
- Exkurze na záchrannou službu
- Beseda „První pomoc“
- Hry na sněhu

ÚNOR

Chytřejší vyhrává

- Turnaj: společ. hra „DÁMA“
- Výtvarná soutěž „SVĚT KOLEM NÁS“
- Vědomostní soutěž - kvíz
- Hádankářská soutěž
- Pyžamový den
- Karneval

BŘEZEN

Hledají se talenty

- Turnaj: karty „KVARTETO“
- Výtvarná soutěž „ZVÍŘÁTKA“
- Literární kvíz

- Pěvecká soutěž
- Taneční soutěž
- Soutěž ve hře na hudební nástroj
- Bleší trh

DUBEN

Vítání jara

- Turnaj: stolní hra „PIŠKVORKY“
- Výtvarná soutěž „JARO“
- Jarní kvíz
- Klubová velikonoční dílna
- Exkurze do hvězdárny
- Kuličkaáda
- Čarodějnický rej
- Velikonoční dopoledne pro veřejnost

KVĚTEN

- **Naše rodina**
- Turnaj: „KŘÍŽOVKY A SUDOKU“
- Výtvarná soutěž „MOJE RODINA“
- Kvíz - Jak se známe
- Klubová dílna ke Dni matek
- Výlet do neznáma
- Klubový táborák
- Exkurze na farmu

ČERVEN

Léto volá

- Dětský den
- Velká klubová vycházka
- Diskotéka
- Předprázdninový výlet

DOTAZNÍK – PRIORITY ŠKOLNÍHO KLUBU

Milý žáku, milá žákyně,

prosím o vyplnění dotazníku, který je zaměřen na priority školního klubu. Vyber odpověď ano-ne, popř. nabízenou škálu odpovědí a zaškrtni zvolenou odpověď. V případě, že chceš přidat doplňující odpověď, napiš své vyjádření.

Dotazník je zcela anonymní. Výsledky šetření budou použity v diplomové práci pro zjištění důležitosti školních klubů.

Děkuji za vyplnění dotazníku, Radka Nováková

1. Využíváš nabídku, kterou poskytuje centrum našeho města (sportovní hřiště pro turnaje, volná prostranství k soutěžím a k hrám, exkurze v institucích, besedy se zajímavými lidmi...), pořádanou školním klubem k trávení volného času?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď.....

2. Jak často docházíš do školního klubu?

- a) denně
- b) dvakrát až třikrát týdně
- c) vůbec

3. Pokud chodíš do školního klubu, tak proč? Zaškrtni jednu odpověď.

- a) většinou tady čekám na nějakou mimoškolní aktivitu (ZUŠ, sport, Skaut, ...) nebo na rodiče, popř. dopravní spojení
- b) chci se tady setkat se svými kamarády
- c) chci se tady věnovat činnostem, které mě ve školním klubu baví
- d) pouze proto, že si to přejí rodiče
- e) jiná odpověď

4. Ovlivňuje počet počítačů tvou docházku do školního klubu?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď....

5. Využíváš ve školním klubu počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu k přípravě na vyučování?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď....

6. K čemu nejvíce ve školním klubu využíváš počítače a možnost Wi-Fi připojení na tvém chytrém telefonu nebo tabletu? Zaškrtni jednu možnost.

- a) k hraní počítačových her
- b) k vyhledávání informací pro osobní zájmy
- c) ke komunikaci na sociálních sítích

7. Nabízí ti prostor a vybavení školního klubu možnosti, aby ses tu dobře bavil(a)?

- a) ano
- b) ne
- c) jiná odpověď....

8. Jestliže můžeš využívat k činnosti ve školním klubu během dne různé prostory školy, (školní hřiště, internet klub, tělocvična, kinosál, rukodělná dílna, knihovna...) uspokojuješ si tím své zájmy?

- a) ano
- b) ne

c) jiná odpověď....

9. Jak hodnotíš vztahy mezi vychovateli a žáky? (ohodnot' známkou jako ve škole)

a) 1

b) 2

c) 3

d) 4

e) 5

10. Zúčastňuješ se aktivit pro rodiny (velikonoční a vánoční dopoledne, dětský den, turistické soboty, turnaje pro rodiče s dětmi...) pořádanými školním klubem?

a) ano

b) ne

c) jiná odpověď